

11.11.2017

VII sedmica nastave
- predavanja sa ilustrativnim primerima

II DIO: Dinamika materijalnog sistema

1. Pojam materijalnog sistema. Klasifikacija sila.

U mehanici se pod materijalnim sistemom podrazumijeva skup materijalnih tačaka čija su kretanja međuzavisna.

mat. sistem $\left\{ \begin{array}{l} \text{diskretan} - \text{konačan broj mat. tačaka na međusobno konačnim razstojanjima} \\ \text{neprekidna sredina (kontinuum)} - \text{beskonačno mnogo tačaka čija je ukupna masa konačna i neprekidno raspoređena.} \end{array} \right.$

Oblast prostora ispunjena neprekidno raspoređenom masom predstavlja materijalno tijelo.

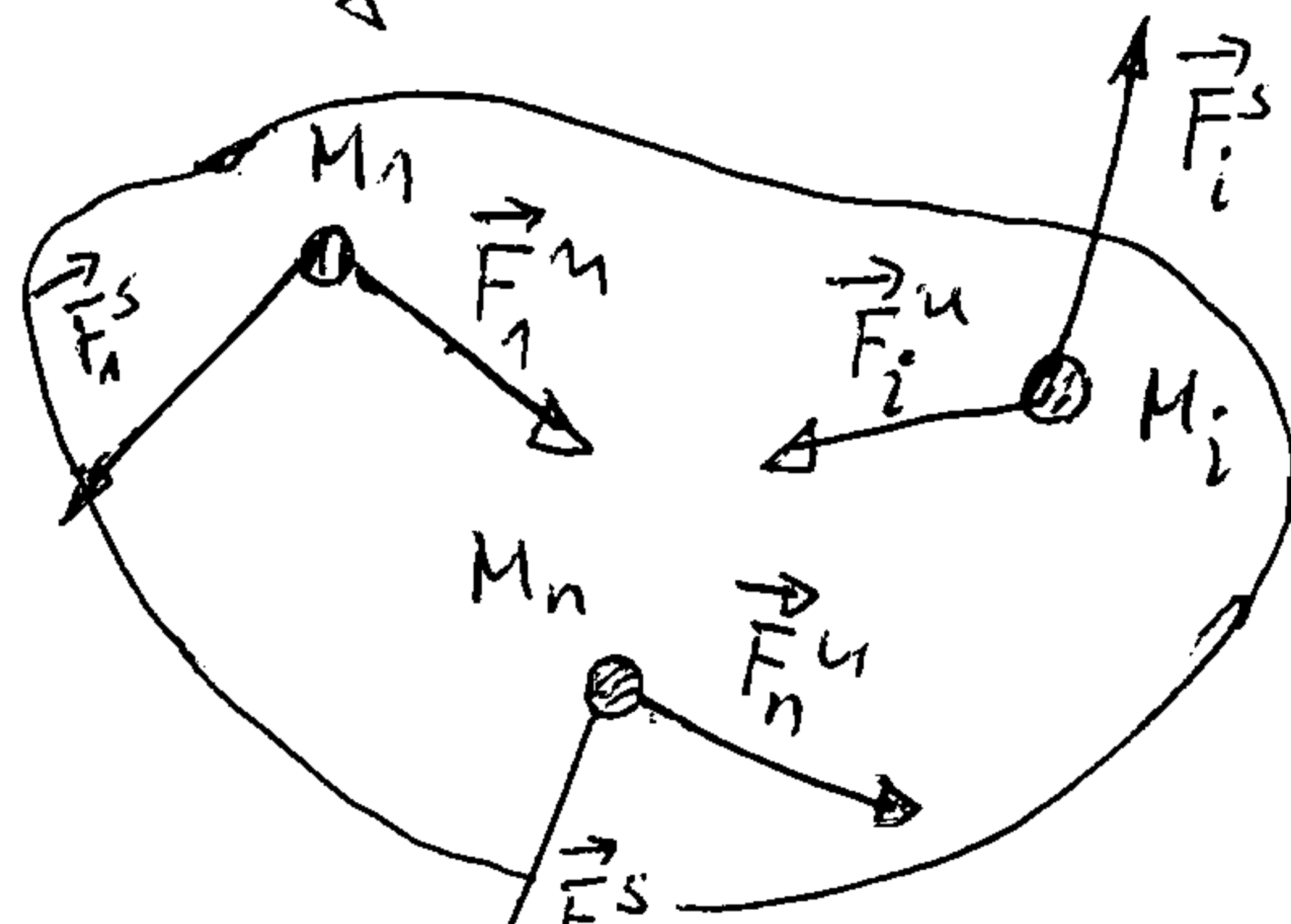
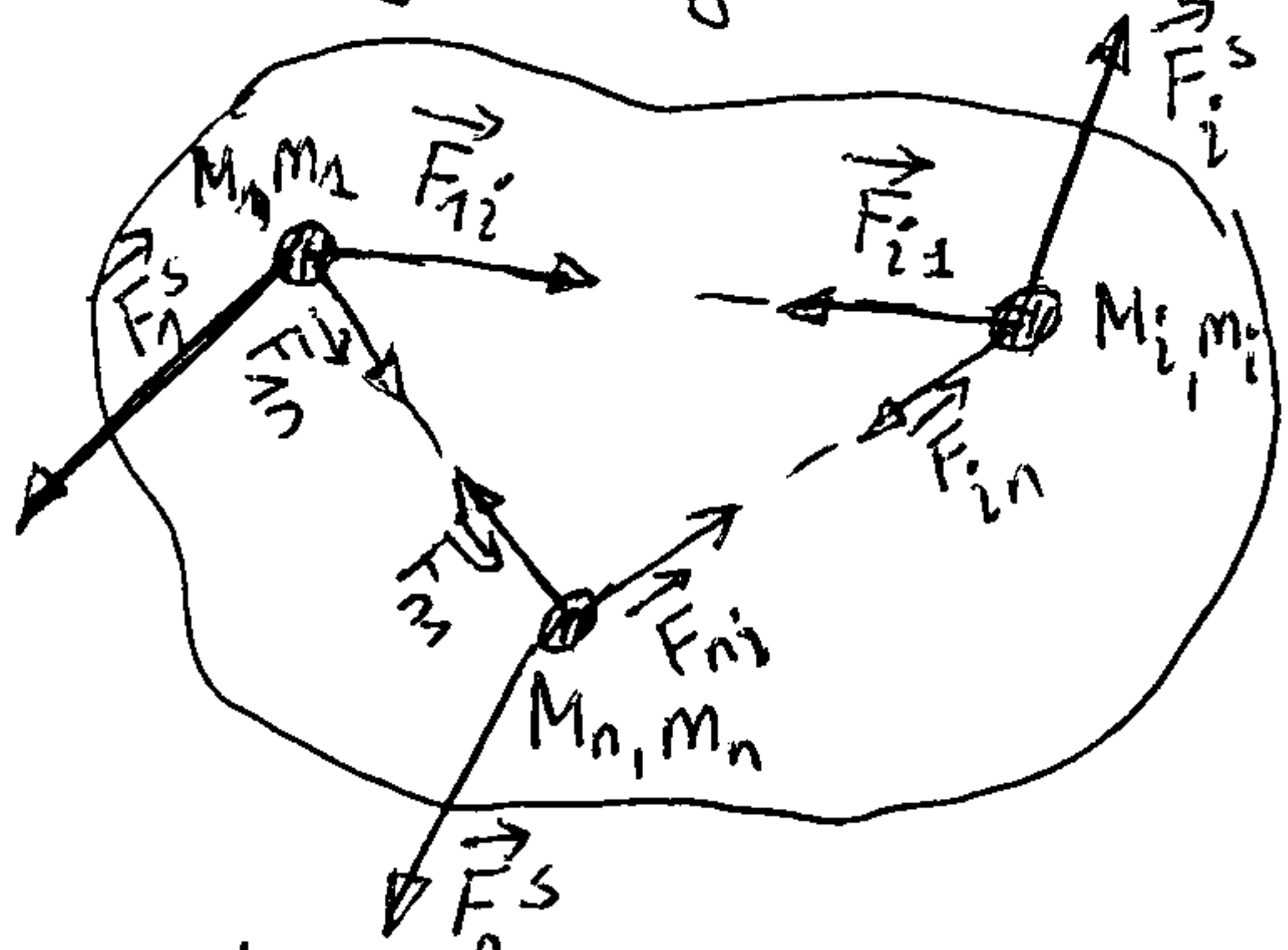
mat. tijelo $\left\{ \begin{array}{l} \text{kruto} - \text{oblič i veličina tijela se zanemarljivo malo mijenjaju pod dejstvom sila;} \\ \text{deforzabilno} \left\{ \begin{array}{l} \text{čvrsto} - \text{ima stalan oblič koji se donekle mijenja pod dejstvom sila;} \\ \text{fluidno} - \text{zanima oblič tekućine u kojem se nalazi.} \end{array} \right. \end{array} \right.$

Diskretan sistem je neizmjenjiv (krut) ukoliko se međusobni položaji tačaka ne mijenjaju pod dejstvom sila.

mat. sistem $\left\{ \begin{array}{l} \text{slobodan} - \text{kretanje tačaka (položaji brzine) ne podliježu nikakvim ograničenjima;} \\ \text{neslobodan (vezan)} - \text{položaji brzine tačaka ograničavaju izvojni uslovi (veze).} \end{array} \right.$

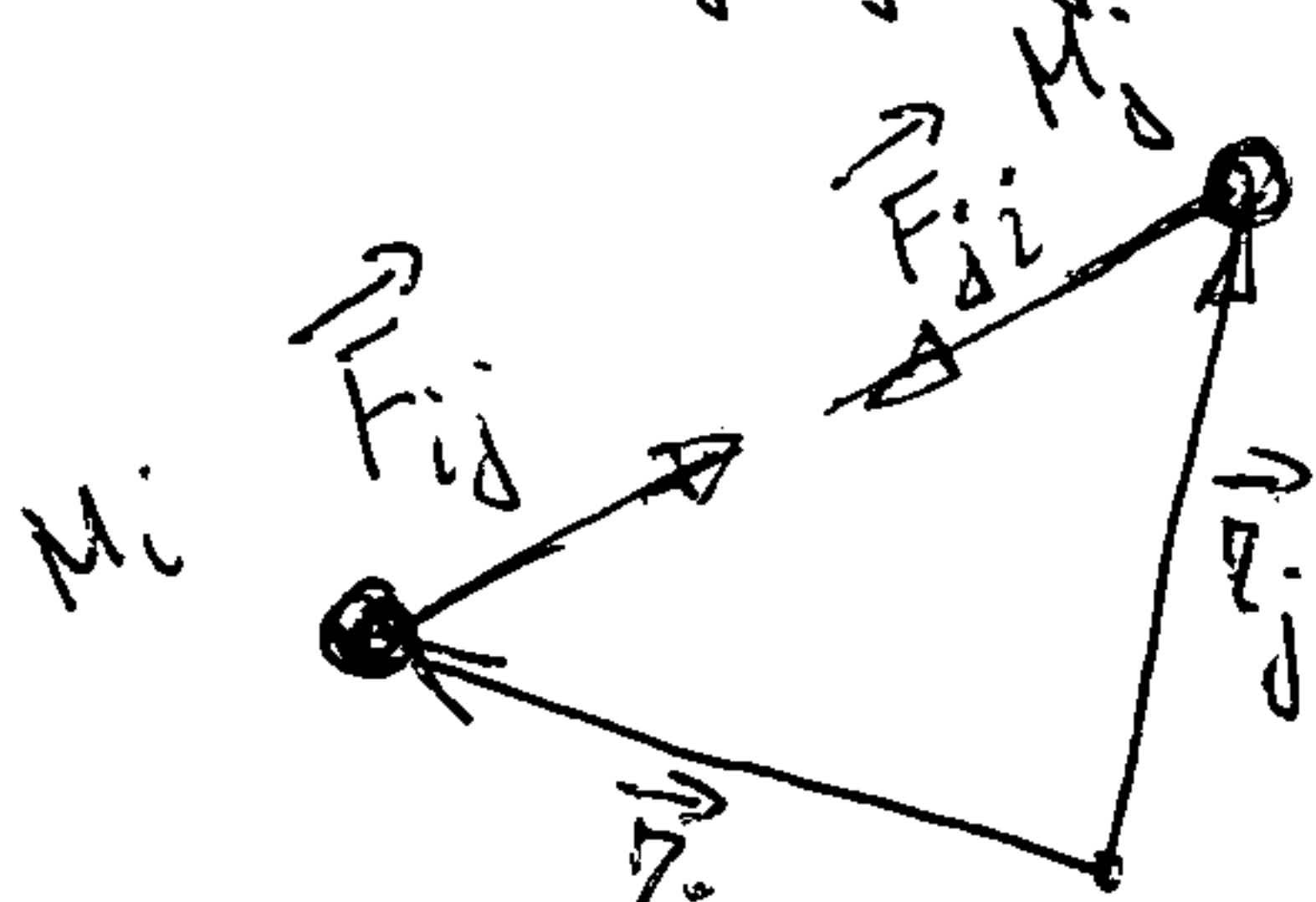
sile koje djeluju na tačke sistema

$\left\{ \begin{array}{l} \text{spoljšnje} - \text{potiču od materijalnih (tačaka) koja ne ulaze u dati sistem;} \\ \text{unutrašnje} - \text{one su rezultat međusobnog dejstva tačaka datog sistema.} \end{array} \right.$

sistem n tačaka M_i mase m_i ($i=1, \dots, n$)
 $\vec{F}_i^s$ - rezultanta svih spoljšnjih sila koje djeluju na tačku M_i .

$\vec{F}_i^u = \sum_{\substack{j=1 \\ j \neq i}}^n \vec{F}_{ij}$ - rezultanta svih unutrašnjih sila koje djeluju na tačku M_i .

Saglasno trećem Njutnovom zakonu (akcije i reakcije) je

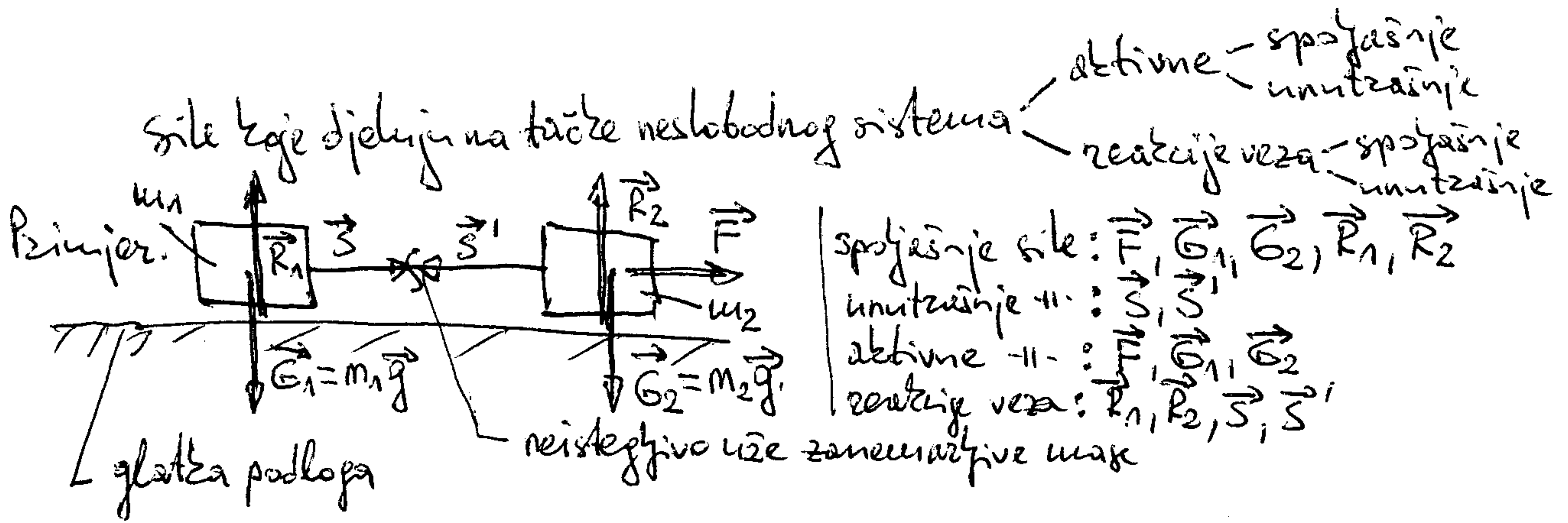
$$\vec{F}_{ij} + \vec{F}_{ji} = 0 \Rightarrow \vec{F}_2^u = \sum_{i=1}^n \vec{F}_i^u = 0$$

$$\vec{M}_0^u = \sum_{i=1}^n \vec{M}_0^i = 0$$

$$\vec{M}_0^i + \vec{M}_0^j = \vec{r}_i \times \vec{F}_{ij} + \vec{r}_j \times \vec{F}_{ji} = (\vec{r}_i - \vec{r}_j) \times \vec{F}_{ij} = 0$$

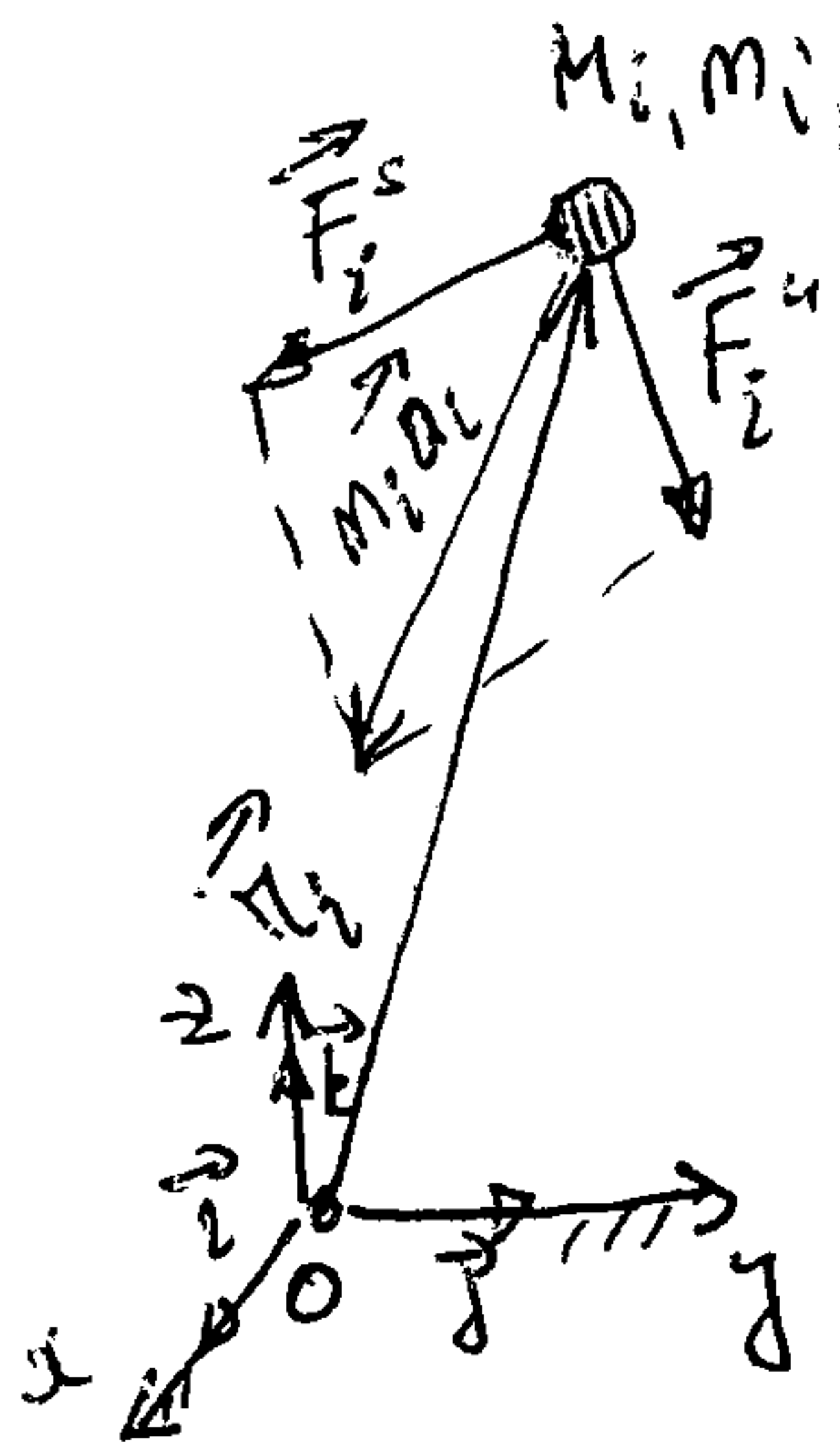
Dakle, unutrašnje sile imaju sljedeće osobine:

- 1) Glavni vektor unutrašnjih sila materijalnog sistema jednak je nuli;
- 2) Glavni moment jednak je nuli.

2. Diferencijalne jednačine kretanja tačaka sistema

$$\vec{a}_i = \ddot{\vec{r}}_i = \ddot{x}_i \vec{i} + \ddot{y}_i \vec{j} + \ddot{z}_i \vec{k} \quad \text{— ubrzanje tačke } M_i \text{ u odnosu na inercijalni koordinatni sistem } Oxyz$$

Na osnovu osnovne jednačine dinamike materijalne tačke ($m\vec{a} = \vec{F}$), dobijemo

$$m_i \ddot{\vec{r}}_i = \vec{F}_i^s + \vec{F}_i^u \quad (i=1, \dots, n) \quad (1)$$

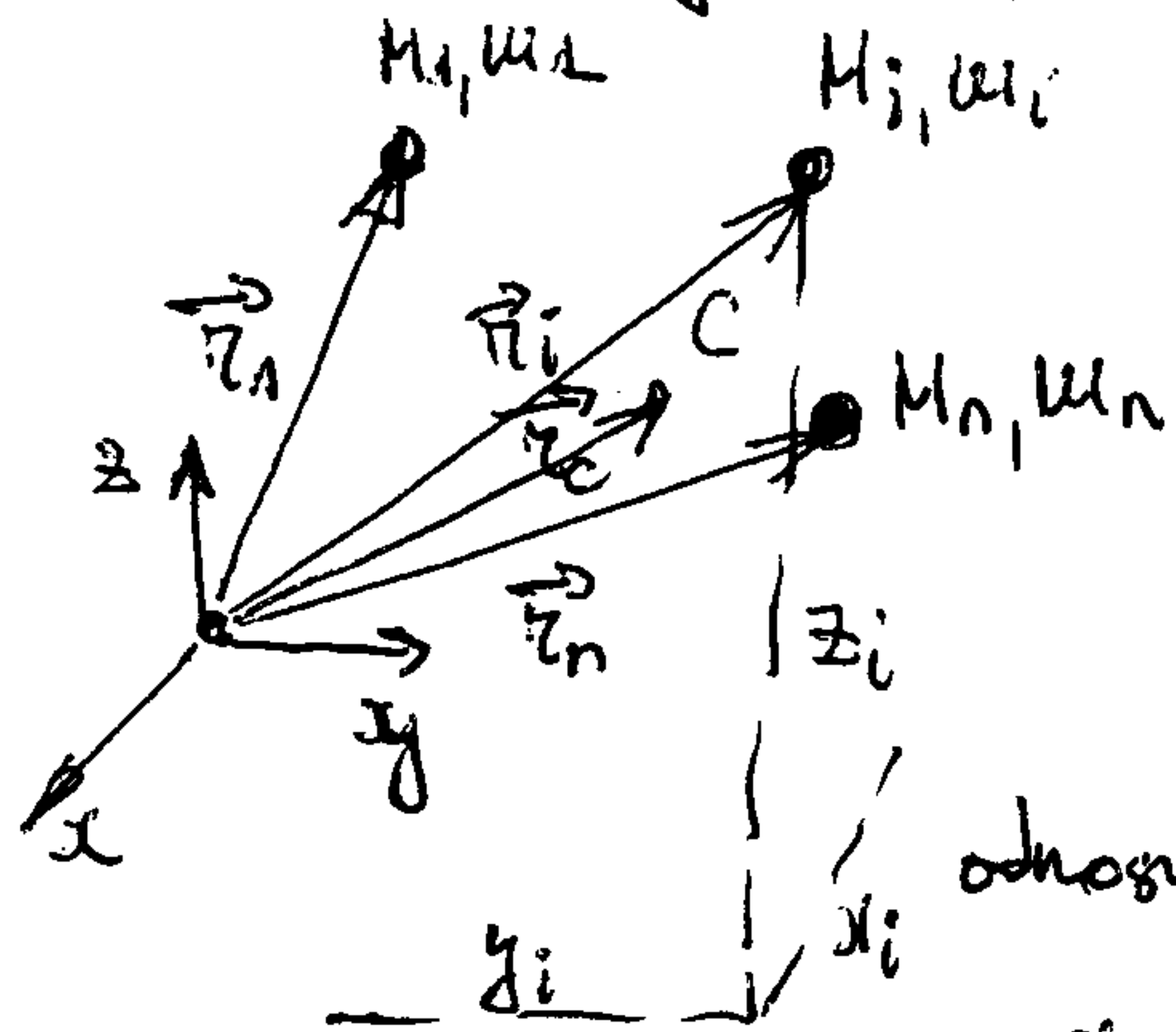
odnosno

$$\left. \begin{aligned} m_i \ddot{x}_i &= F_{ix}^s + F_{ix}^u \\ m_i \ddot{y}_i &= F_{iy}^s + F_{iy}^u \\ m_i \ddot{z}_i &= F_{iz}^s + F_{iz}^u \end{aligned} \right\} \quad (i=1, \dots, n) \quad (1')$$

n vektorskih jednačina (1), odnosno $3n$ ekvivalentnih skalarних jednačina (1'), predstavljaju diferencijalne jednačine kretanja materijalnih tačaka sistema. Dakle, u principu, poznavanje kretanja sistema svodi se na formiranje, analizu i rešavanje diferencijalnih jednačina (1), odnosno (1'). Međutim, to je praktično ostvarljivo samo za sisteme koji sadrže mali broj materijalnih tačaka i koji, ukoliko je sistem neslobodan, imaju relativno jednostavne veze. U cilju prevaziđenja ovog problema uvode se vektorske i skalarne veličine koje u izvjestnom stepenu karakterišu kretanje celog sistema. U te svrhe karakteristične, tzv. mjere kretanja, spadaju količina kretanja, moment količine kretanja i kinetička energija. Poznavanje karakterne promjene mjera kretanja daje djelimično, ali često dovoljno, a ponekad i potpuno predstavn o kretanju sistema.

3. Centar inercije (masa) sistema

$$m = \sum m_i - \text{masa sistema}$$

Centar inercije (masa) diskretnog sistema je tačka C čiji je vektor položaja obično pismom:

$$\vec{r}_C = \frac{\sum m_i \vec{r}_i}{m}, \quad (1)$$

odnosno koordinate te tačke su:

$$x_c = \frac{\sum m_i x_i}{m}, \quad y_c = \frac{\sum m_i y_i}{m}, \quad z_c = \frac{\sum m_i z_i}{m} \quad (2)$$

U slučaju tijela čija je masa neprekidno raspoređena u prostoru, suma na desnoj strani izraza (1) prelazi u integral, tj.

$$\vec{r}_C = \frac{\int \vec{r} dm}{m}, \quad (3)$$

$$\text{odnosno } x_c = \frac{\int x dm}{m}, \quad y_c = \frac{\int y dm}{m}, \quad z_c = \frac{\int z dm}{m} \quad (4)$$

U pismom (3) i (4), zavisno kako je raspoređena masa (zapreminski, površinski ili po liniji) imamo:

$$dm = \begin{cases} \rho dV, & \rho - \text{gustina (zapreminski)}, [\rho] = \text{kg/m}^3 \\ \rho' dA, & \rho' - \text{površinska gustina}, [\rho'] = \text{kg/m}^2 \\ \rho'' dl, & \rho'' - \text{linijska gustina}, [\rho''] = \text{kg/m} \end{cases}$$

$$m = \int \rho dV, \quad m = \int \rho' dA \quad \text{ili} \quad m = \int \rho'' dl \quad (V) \quad (A) \quad (L)$$

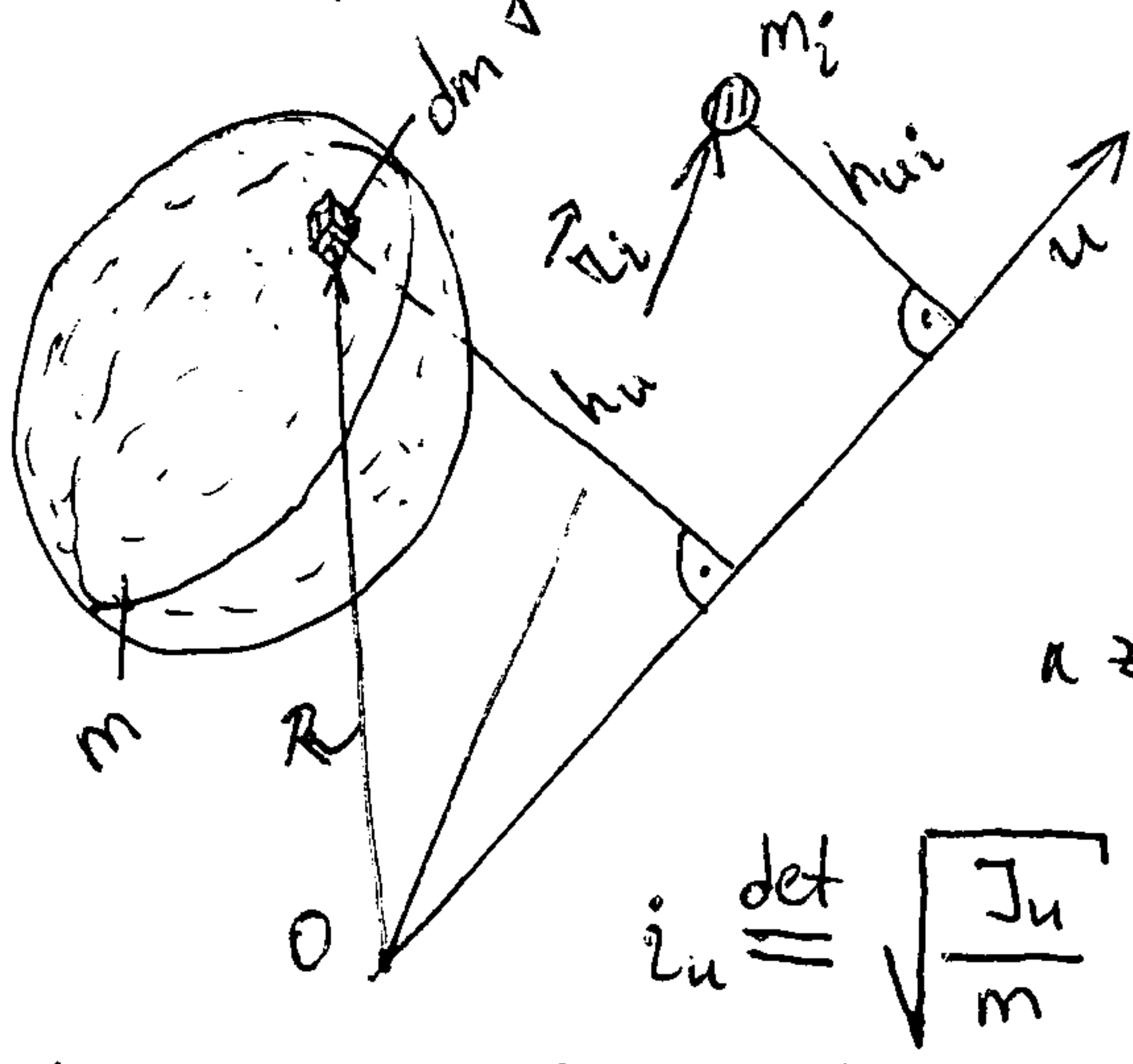
Gustina je u općem slučaju funkcija položaja, a ako je ona konstantna kaže se da je tijelo homogeno. Za homogena tijela je $m = \rho V$, V - zapremina tijela ili $m = \rho' A$, A - površina materijalne površi, ili $m = \rho'' L$, L - dužina materijalne linije.

Napomena:

$\vec{r}_C = \frac{\sum M_i \vec{r}_i}{m} \cdot \frac{g}{g} = \frac{\sum G_i \vec{r}_i}{G} \rightarrow$ položaj centra inercije sistema u homogenom polju sile teže jednako se sa težištem definišu u statici.

4. Momenti inercije

4.1. Definicije momenata inercije

Moment inercije materijalnog sistema za neku osu definiše se zbitom proizvoda mase tačaka sistema i kvadrata rastojanja ovih tačaka od ose, tj. za diskretni sistem je

$$J_u = \sum m_i h_{ui}^2 - \text{moment inercije za osu } u,$$

za tijelo

$$J_u = \int_{(m)} h_{un}^2 dm. \quad [J_u] = \text{kg m}^2$$

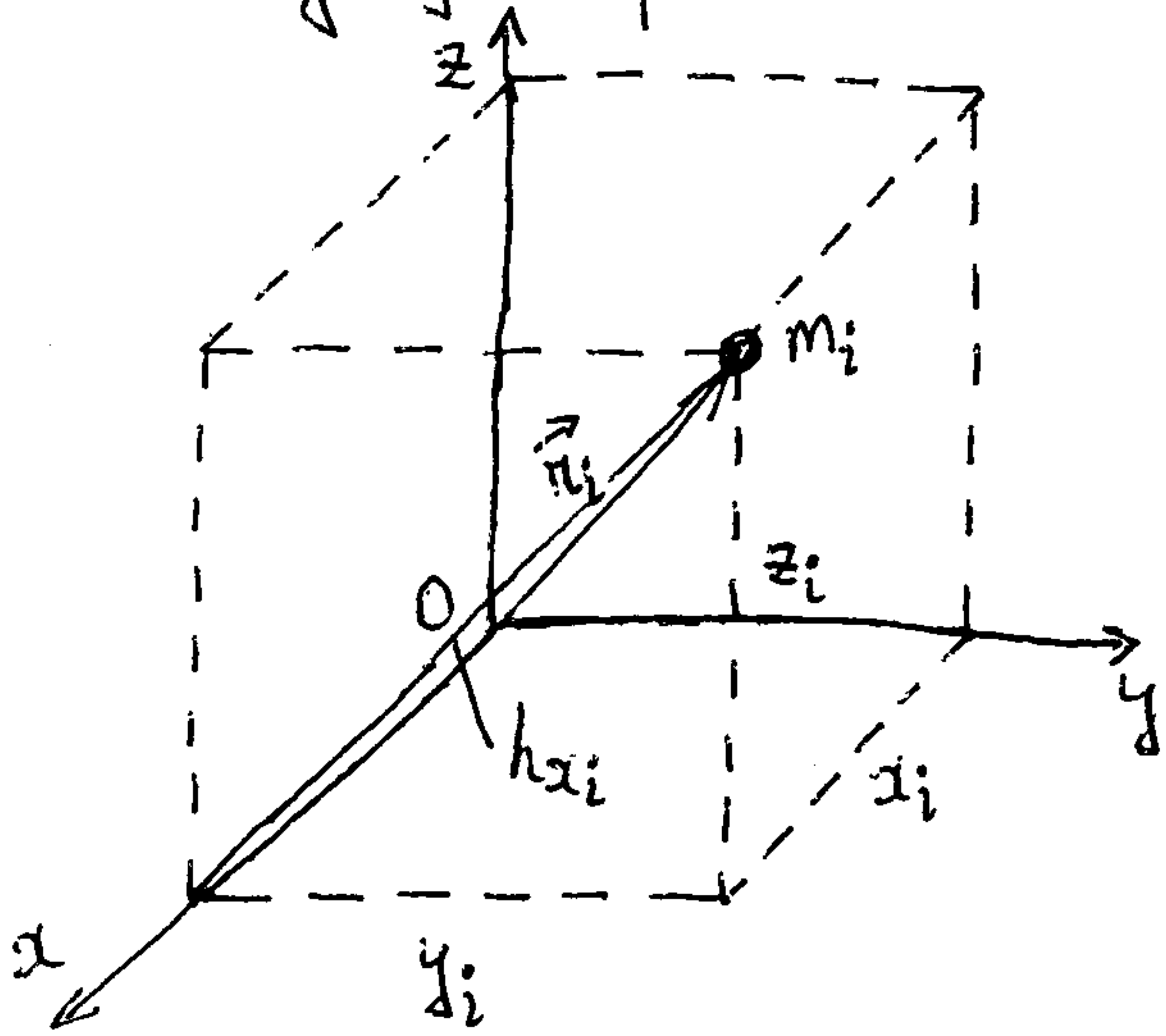
$$i_u \stackrel{\text{def}}{=} \sqrt{\frac{J_u}{m}} - \text{poluprečnik inercije sistema za osu } u \quad (J_u = m i_u^2)$$

Analogno aksijalnom, definiše se polarni moment inercije, tj.

$$J_o = \sum m_i r_i^2 - \text{moment inercije diskretnog sistema za pol } O,$$

$$J_o = \int_{(m)} r^2 dm - \text{moment inercije materijalnog tijela za pol } O.$$

Očigledno je $J_o \geq 0$ i $J_u \geq 0$, pri čemu je $J_o = 0$, odnosno $J_u = 0$, samo onda kada je cjelokupna masa sistema smještena u tački O, odnosno na osi u.

Za Dekartov koordinatni sistem $Oxyz$, suglasno prethodnim definicijama, bide

za diskretni sistem:

$$J_x = \sum m_i h_{xi}^2 = \sum m_i (y_i^2 + z_i^2)$$

$$J_y = \sum m_i (x_i^2 + z_i^2)$$

$$J_z = \sum m_i (x_i^2 + y_i^2)$$

$$J_o = \sum m_i (x_i^2 + y_i^2 + z_i^2)$$

za tijelo:

$$J_x = \int_{(m)} (y^2 + z^2) dm$$

$$J_y = \int_{(m)} (x^2 + z^2) dm$$

$$J_z = \int_{(m)} (x^2 + y^2) dm$$

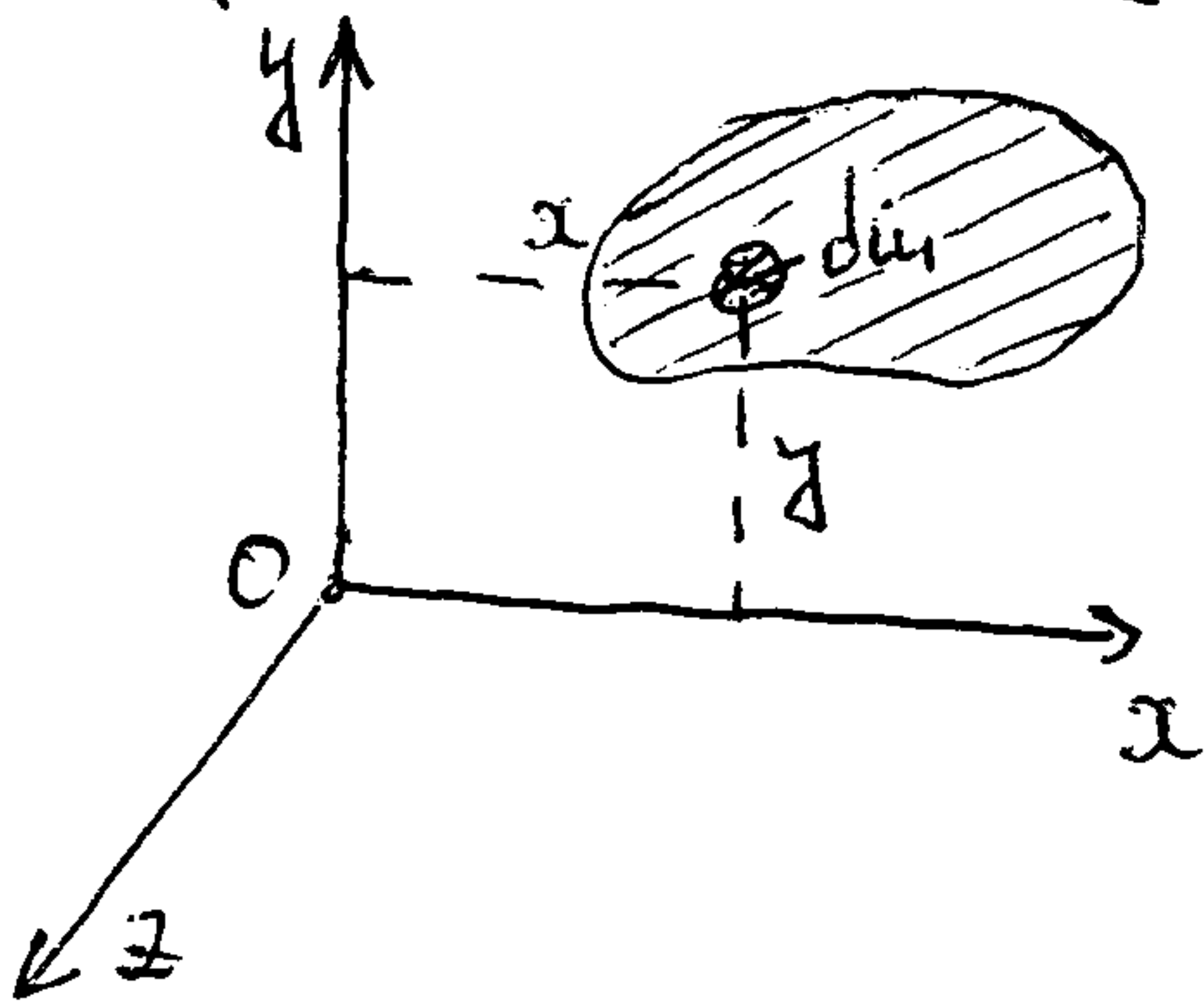
$$J_o = \int_{(m)} (x^2 + y^2 + z^2) dm$$

Iz prethodnih formula slijedi da je $2 J_o = J_x + J_y + J_z$, tj. polarni moment inercije je jednak zbiti tri aksijalna momenta inercije za tri uzpravne ose kroz taj pol.

Ako je masa raspoređena u ravni, recimo Oxy , tada je

$$J_x = \int_{(m)} y^2 dm, \quad J_y = \int_{(m)} x^2 dm \quad \text{i} \quad J_o = J_z = \int_{(m)} (x^2 + y^2) dm,$$

$$\text{tj.} \quad J_o = J_z = J_x + J_y$$

Centrifugalni moment inercije za dvije međusobno upravne ose definiše se kao zbir proizvoda masa tačaka sistema i projekcija njihovih vektora položaja na te ose. U odnosu na koordinatni sistem $Oxyz$, za diskretni sistem, odnosno materijalno tijelo, centrifugalni momenti inercije su dati sljedećim izrazima:

diskretni sistem tačaka	materijalno tijelo
$J_{xy} = \sum m_i x_i y_i$	$J_{xy} = \int_{(m)} x y \, dm$
$J_{xz} = \sum m_i x_i z_i$	$J_{xz} = \int_{(m)} x z \, dm$
$J_{yz} = \sum m_i y_i z_i$	$J_{yz} = \int_{(m)} y z \, dm$

Centrifugalni momenti inercije mogu biti pozitivni, negativni i li jednaki nuli, a to zavisi od položaja tačaka u odnosu na ose.

S obzirom na definiciju, biće $J_{yx} = J_{xy}$, $J_{zx} = J_{xz}$ i $J_{zy} = J_{yz}$. Za jedan određeni sistem, centrifugalni momenti inercije zavise od pravca (orijentacije) koordinatnih osa i od izbora koordinatnog početka. Zato, kada se govori o centrifugalnim momentima inercije u datoj tački, podrazumijeva se da se koordinatni početak nalazi u toj tački.

4.2. Glavne ose inercije

Nečija je $J_{xz} = 0$ i $J_{yz} = 0$. Tada se osa Oz zove glavna osa inercije (tj. osa z je glavna osa inercije za tačku O). Drugačije rečeno, ako su dva centrifugalna momenta inercije jednaka nuli, onda se zajednička osa naznačena u indeksima tih momenta inercije naziva glavna osa inercije.

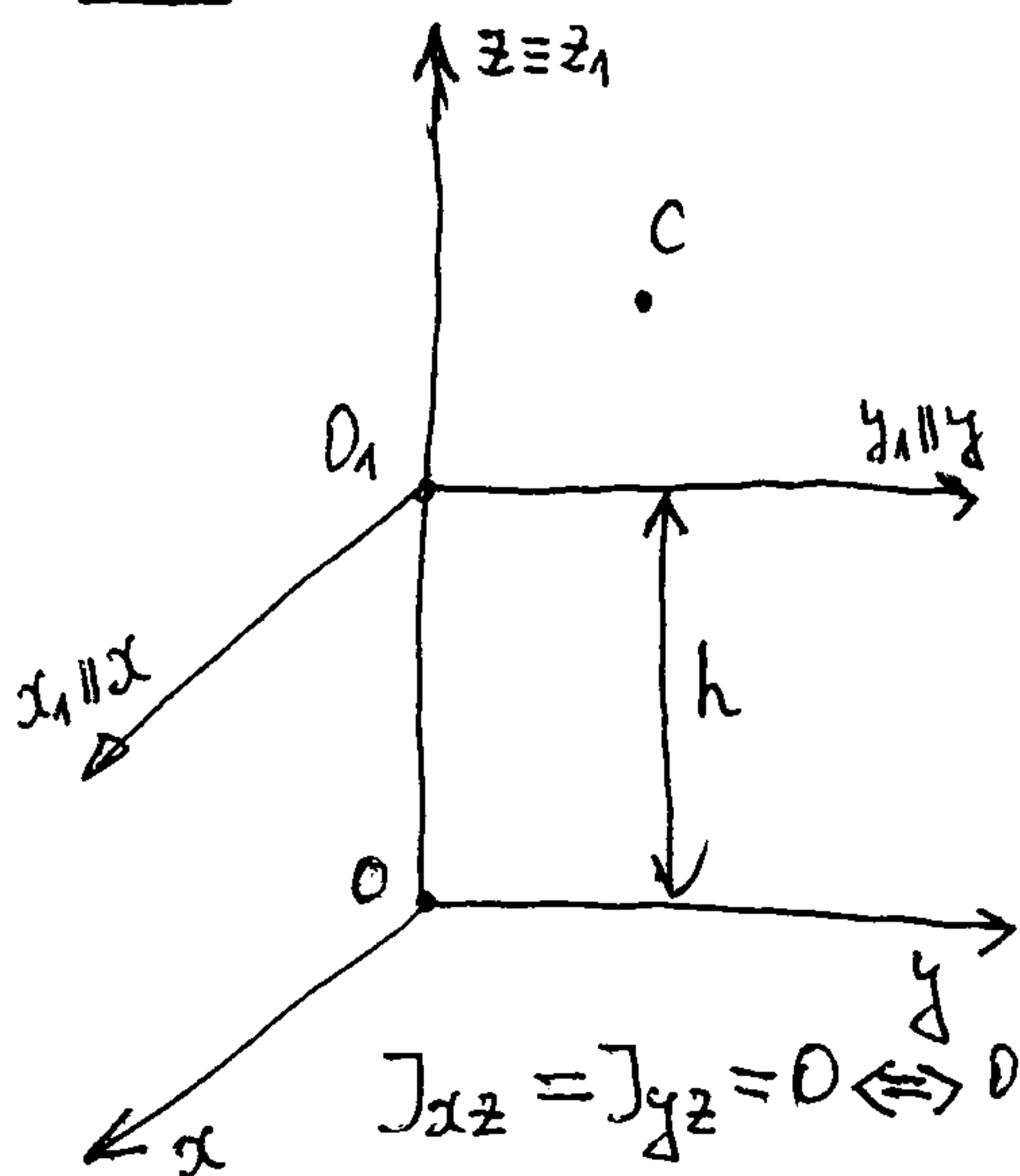
Ako glavna osa inercije prolazi kroz centar inercije sistema, ona se zove glavna centralna osa inercije.

Ako su $J_{xy} = J_{xz} = J_{yz} = 0$, sve tri ose (x, y, z) su glavne ose, a koordinatni sistem $Oxyz$ se zove sistem glavnih osa inercije. Može se pokazati da se u proizvoljnoj tački O može postaviti koordinatni sistem tako da sve tri ose budu glavne ose inercije.

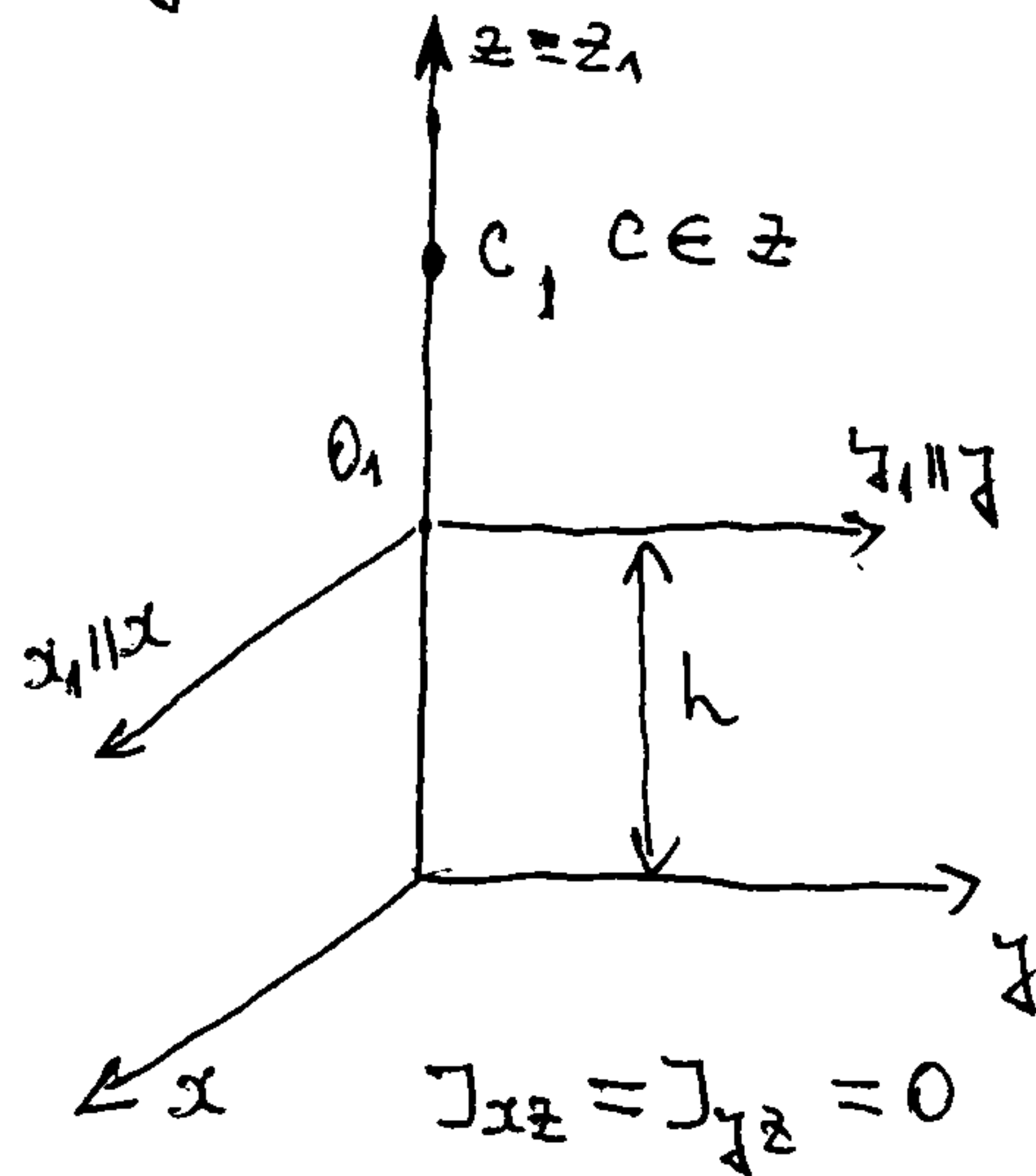
Navedimo, bez dokaza, neke karakteristične osobine glavnih osa inercije.

1) Glavna osa inercije Oz koja ne prolazi kroz centar inercije je glavna osa inercije samo za tačku O .

2) Glavna centralna osa inercije Oz je glavna osa inercije za sve tačke sa te ose.

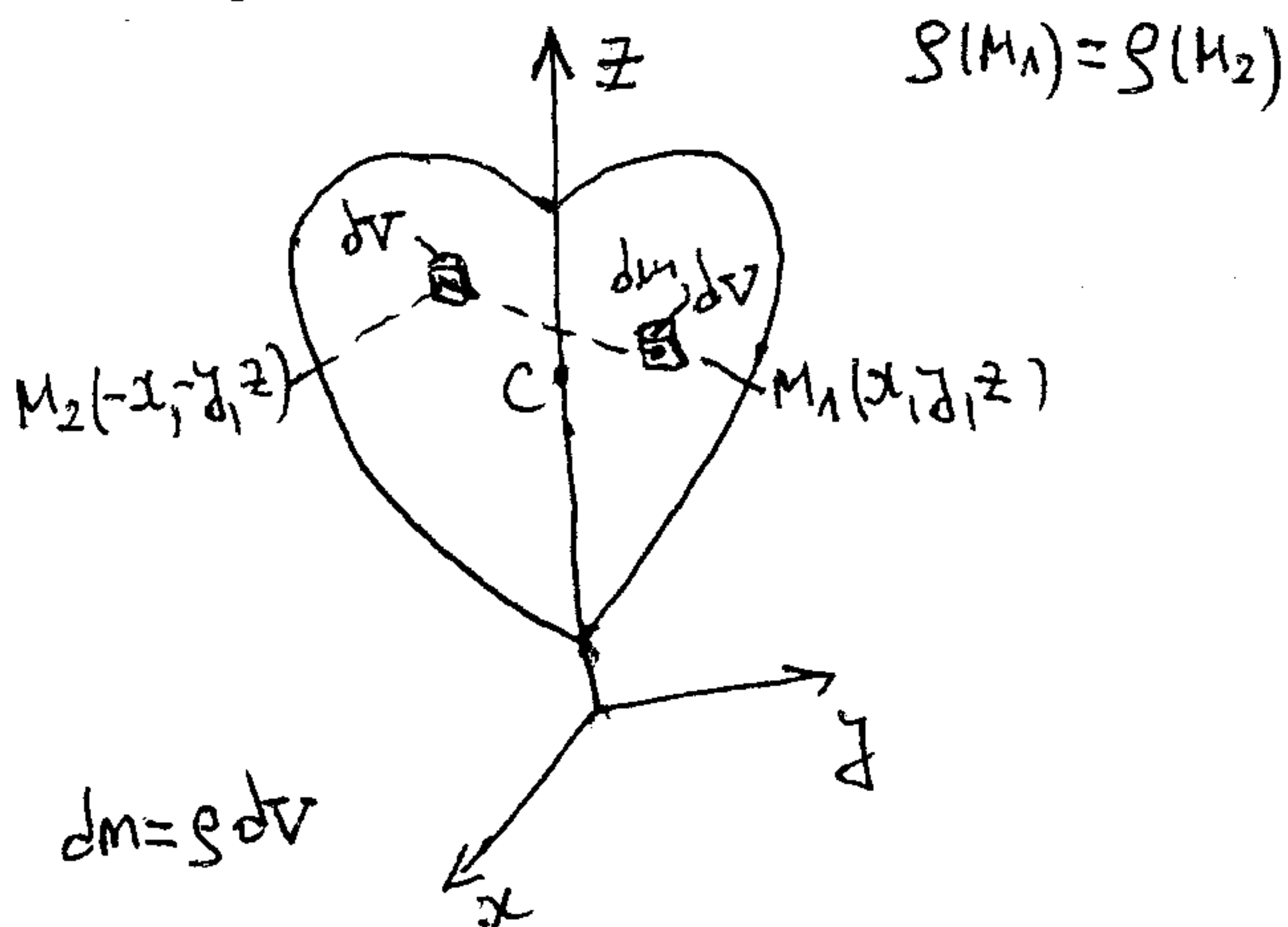

$J_{xz} = J_{yz} = 0 \Leftrightarrow Oz$ -glavna osa inercije,
 $C \notin z \Rightarrow J_{xz} \neq 0, J_{yz} \neq 0 \Rightarrow O_1 z$ nije -||-

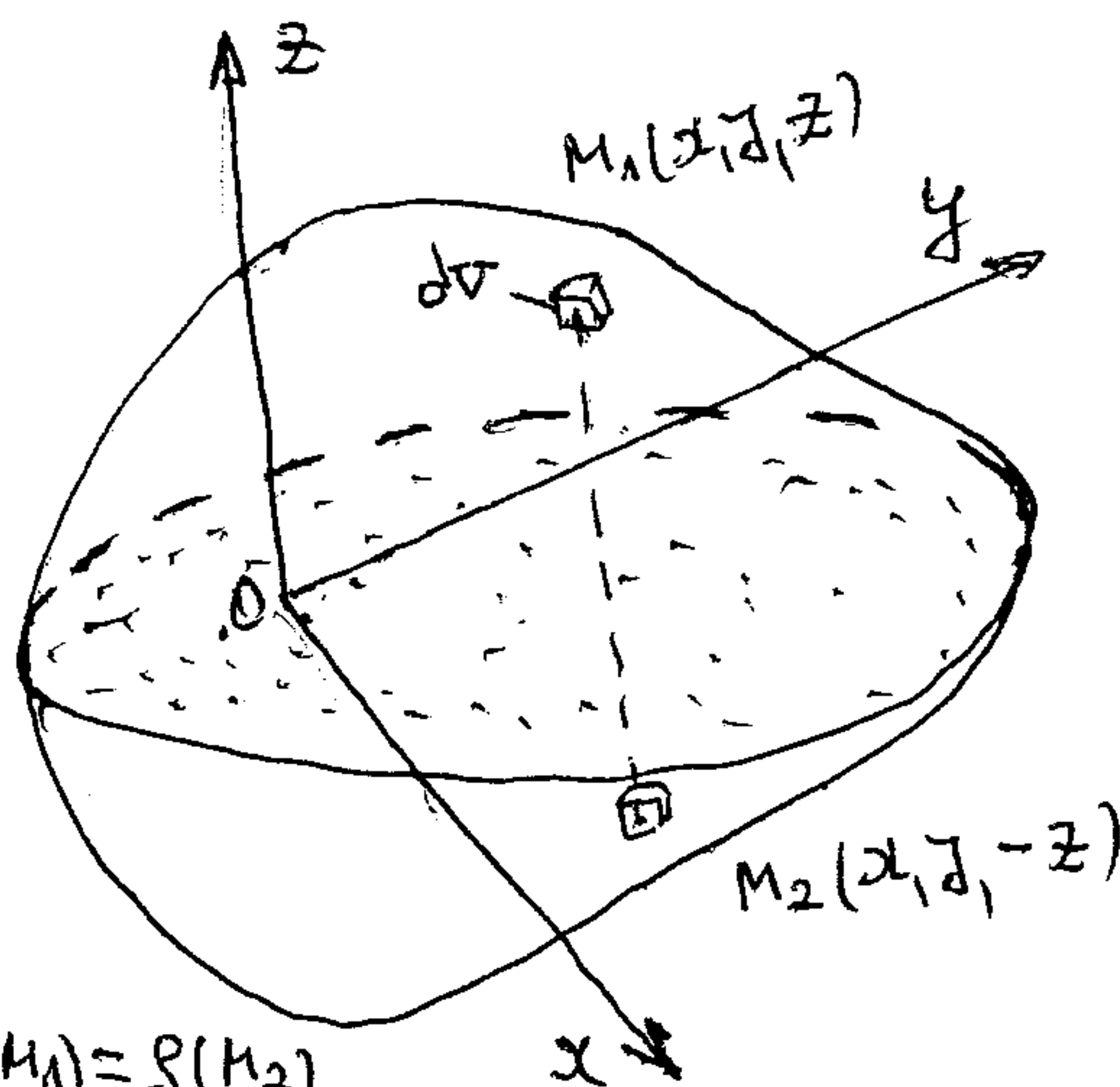
$C \in z \Rightarrow J_{xz} = J_{yz} = 0 \Rightarrow O_1 z$ -glavna osa inercije

3) Ako tijelo ima osnu materijalnu simetriju, tada je ona njegova glavna centralna osa inercije.

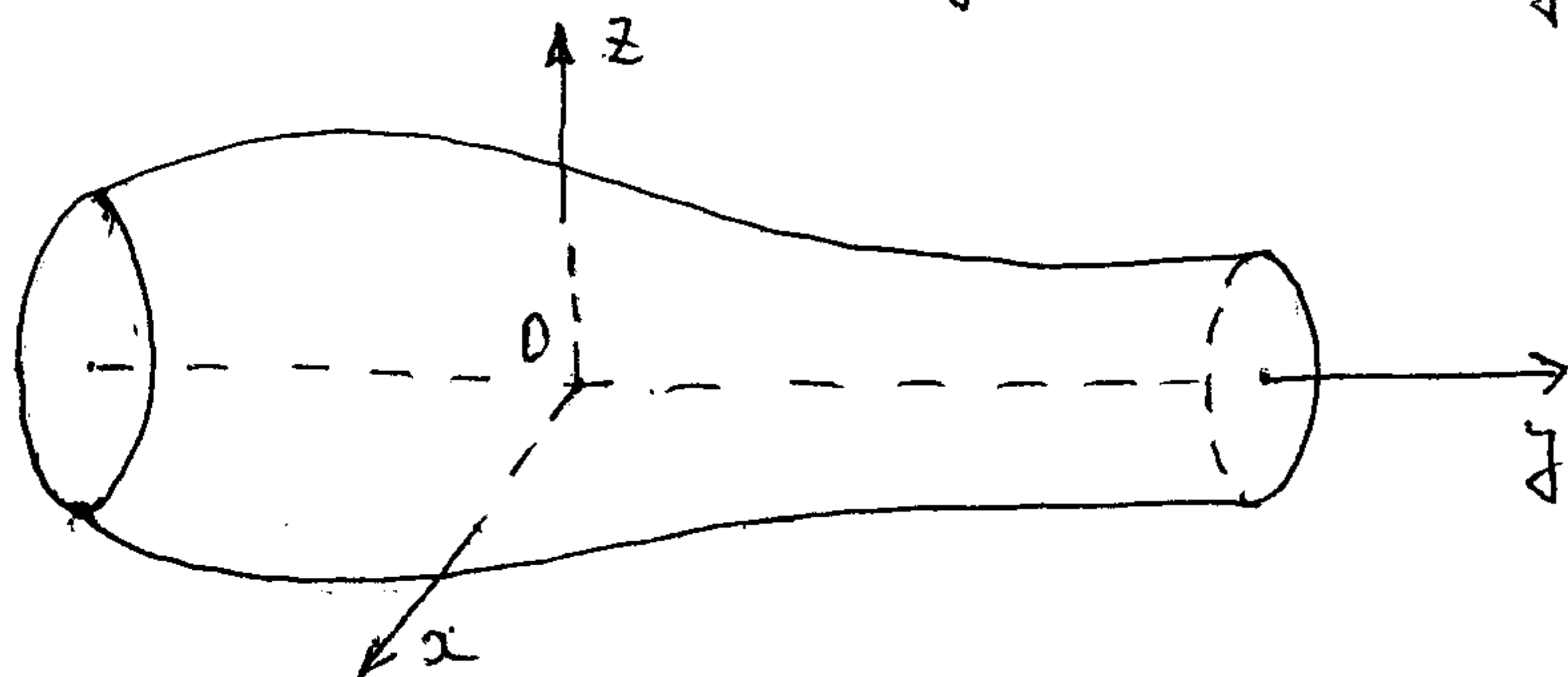
$$\begin{aligned}
 xz \rho(M_1) dV + (-x)z \rho(M_2) dV &\equiv 0 \Rightarrow J_{xz} = 0 \\
 yz \rho(M_1) dV + (-y)z \rho(M_2) dV &\equiv 0 \Rightarrow J_{yz} = 0 \\
 x \rho(M_1) dV + (-x) \rho(M_2) dV &\equiv 0 \Rightarrow x_c = 0 \\
 y \rho(M_1) dV + (-y) \rho(M_2) dV &\equiv 0 \Rightarrow y_c = 0 \quad \Rightarrow C \in z
 \end{aligned}$$

4) Ako tijelo ima ravan materijalnu simetriju, tada je svaka prava upravna na nju glavna osa inercije za tačku prodora prave kroz ravan materijalnu simetriju.

$$\begin{aligned}
 xz \rho(M_1) dV + x(-z) \rho(M_2) dV &\equiv 0 \Rightarrow J_{xz} = 0 \\
 yz \rho(M_1) dV + y(-z) \rho(M_2) dV &\equiv 0 \Rightarrow J_{yz} = 0
 \end{aligned}$$

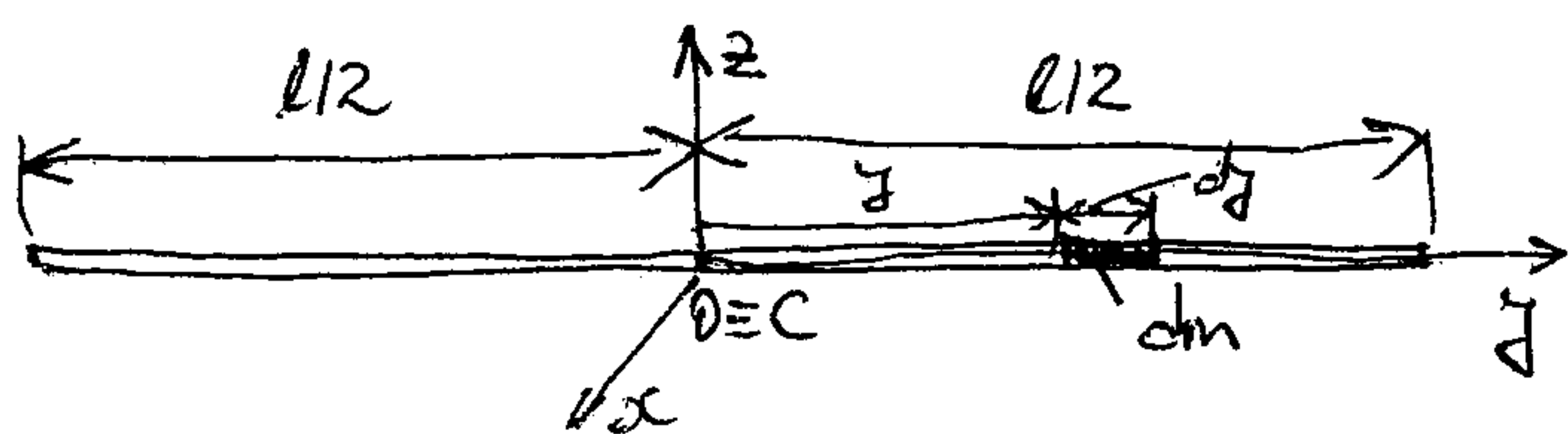
5) Za obzato homogeno tijelo osa obrotanja i druge dvije ose međusobno upravne i upravne na osu obrotanja čine sistem glavnih osa inercije.

$$J_{xy} = J_{xz} = J_{yz} = 0$$

4.3. Osnovni primjeri

1) Homogeni tanki štap dužine l i mase m

$$dm = \rho'' dy, \quad \rho'' = \frac{m}{l}$$

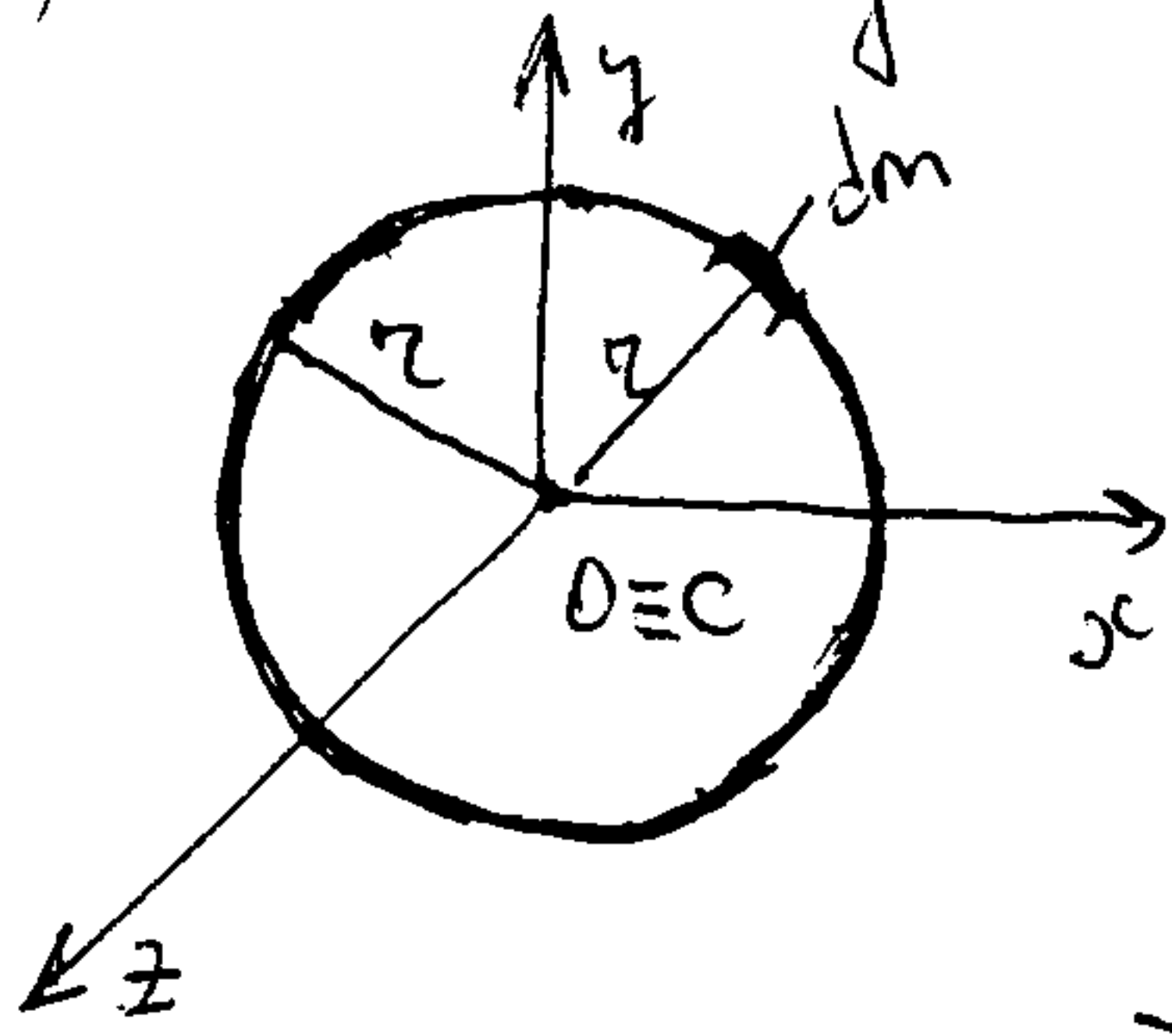
$$J_x = J_z = \int_{(m)} y^2 dm = \frac{m}{l} \int_{-l/2}^{l/2} y^2 dy = \frac{ml^2}{12}$$

$$J_y = \int_{(m)} 0 \cdot dm = 0$$

$$J_{xy} = J_{xz} = J_{yz} = \int_{(m)} 0 \cdot dm = 0$$

2) Momenti inercije tačke kružne homogene žice mase m i poluprečnika r .

Žica leži u ravni Oxy , pa je $J_x + J_y = J_z$

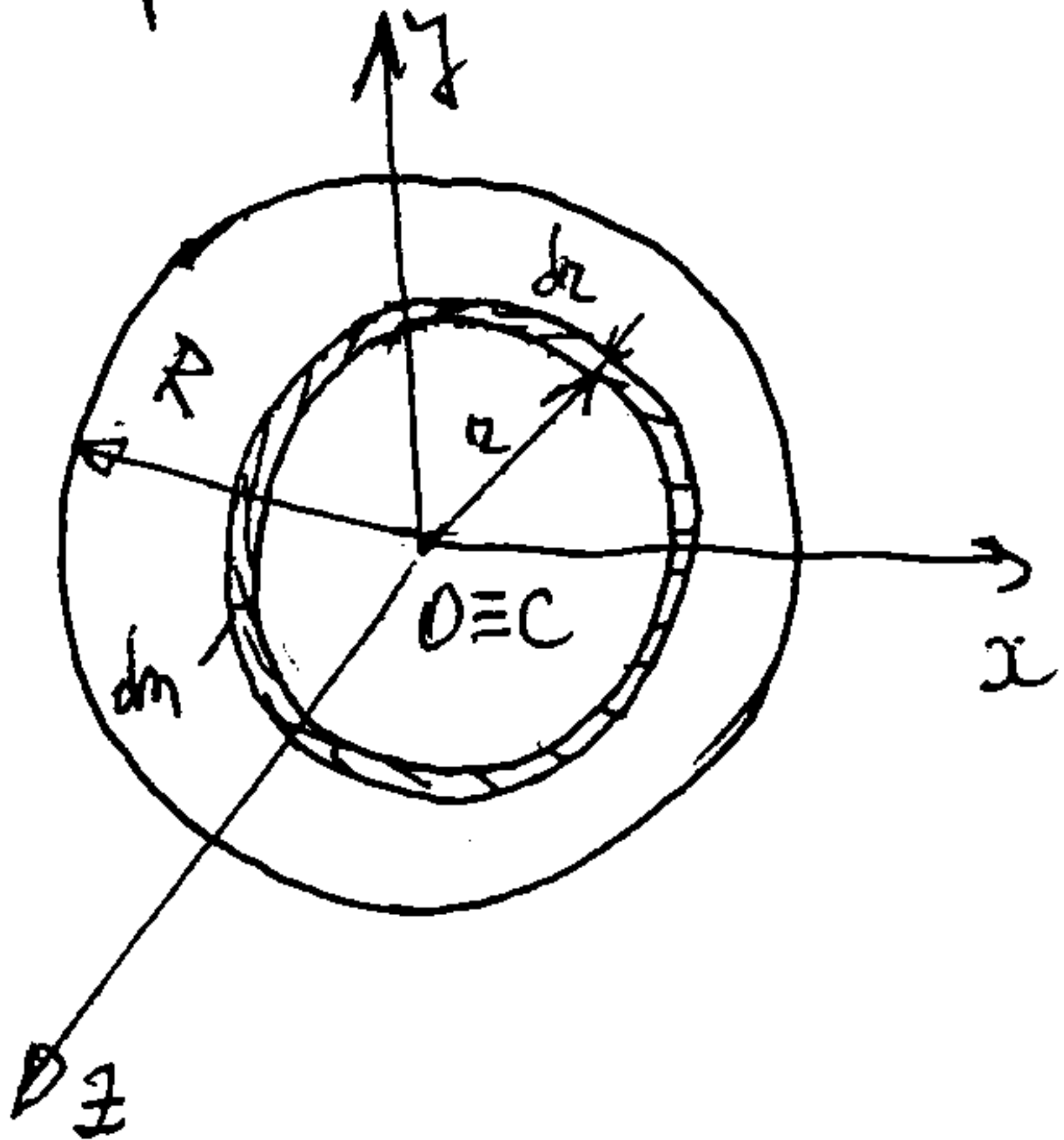
Zbog istovjetnog rasporeda mase u odnosu na ose x i y , očigledno je $J_x = J_y$

$$J_z = \int_{(m)} r^2 dm = r^2 \int_{(m)} dm = r^2 m$$

$$\Rightarrow J_x = J_y = \frac{J_z}{2} = \frac{m r^2}{2}$$

Zbog mat. simetrije je $J_{xz} = J_{yz} = J_{xy} = 0$

3) Momenti inercije homogenog kružnog diska (kružne ploče male debljine) mase m i poluprečnika R .

$$J_x + J_y = J_z, \quad J_x = J_y = \frac{1}{2} J_z$$

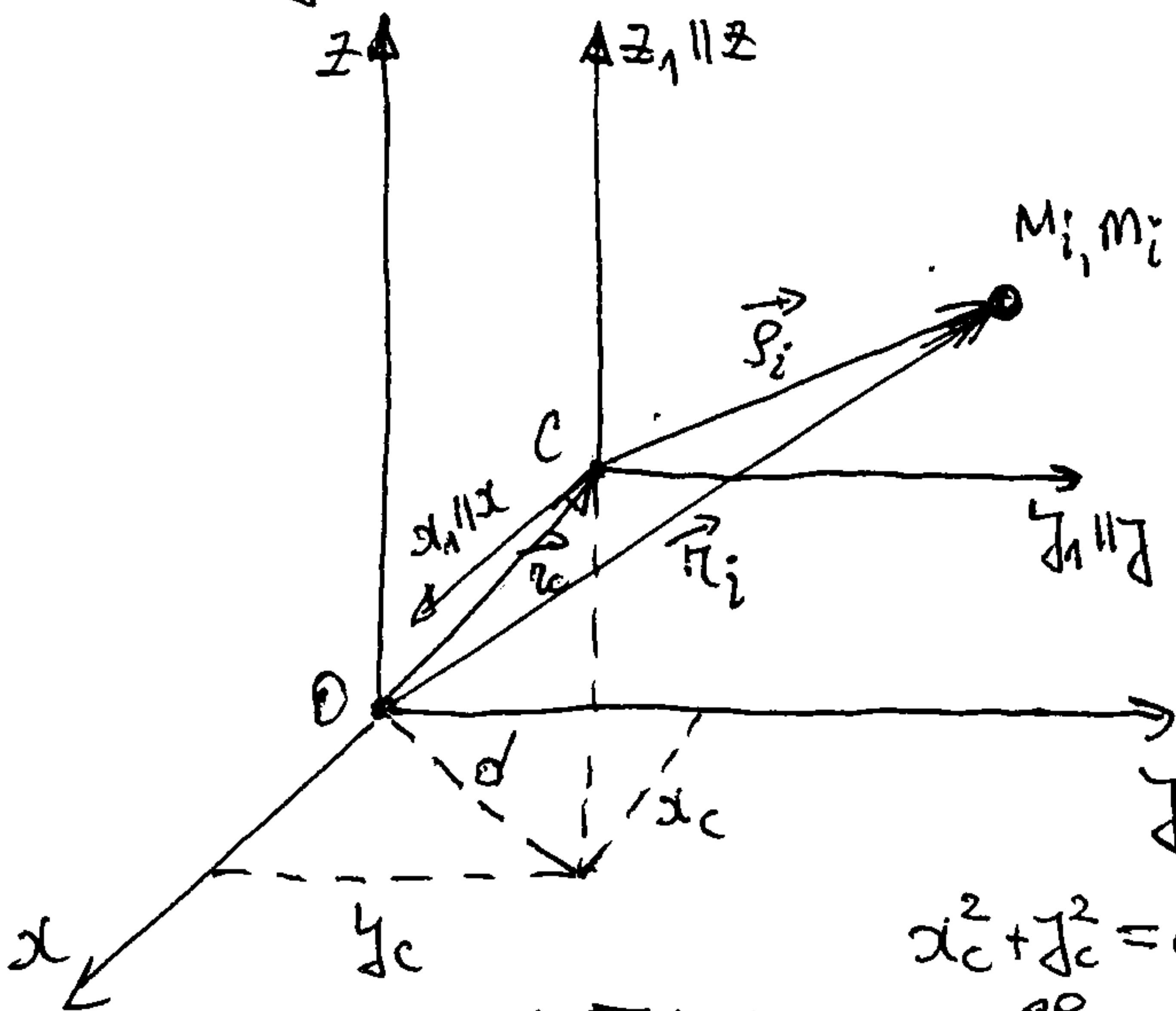
$$J_{xy} = J_{xz} = J_{yz} = 0$$

$$dJ_z = J_z(dm) = r^2 dm, \quad dm = s' 2\pi r dr, \quad s' = \frac{m}{2\pi R^2}$$

$$J_z = \int_{(m)} r^2 dm = \frac{2m}{R^2} \int_0^R r^3 dr = \frac{1}{2} m R^2$$

4.4. Momenti inercije za paralelne ose (Hajgens-Štajnerova teorema)

Uočimo dva koordinatna sistema $Oxyz$ i $O_1x_1y_1z_1$, pri čemu je početak drugog sistema u centru inercije materijalnog sistema C , a ose su im paralelne sa odgovarajućim osama prvog sistema.

$$\vec{r}_i = \vec{r}_c + \vec{r}_i \Leftrightarrow \begin{cases} x_i = x_c + x_{i1} \\ y_i = y_c + y_{i1} \\ z_i = z_c + z_{i1} \end{cases}$$

$$J_z = \sum M_i (x_i^2 + y_i^2) = \sum M_i [(x_c + x_{i1})^2 + (y_c + y_{i1})^2]$$

$$\Rightarrow J_z = \sum M_i (x_{i1}^2 + y_{i1}^2) + (x_c^2 + y_c^2) \sum M_i + 2x_c \sum M_i x_{i1} + 2y_c \sum M_i y_{i1}$$

Kako je $\sum M_i (x_{i1}^2 + y_{i1}^2) = J_{z_1}$, $\sum M_i = m$ - masa sistema, $x_c^2 + y_c^2 = d^2$ - kvadrat raskojanja između osa z i z_1 , $\sum M_i x_{i1} = m x_{AC} = 0$

$$\text{ i } \sum M_i y_{i1} = m y_{AC} = 0 \text{ (v. 3.2), to je } \boxed{J_z = J_{z_1} + m d^2}$$

Ovim je dokazana Hajgens-Štajnerova teorema za aksijalne momente inercije: Moment inercije sistema za neki osu jednaki je zbir momenta inercije za paralelnu centралnu osu i proizvoda mase sistema i kvadrata raskojanja između tih osa.

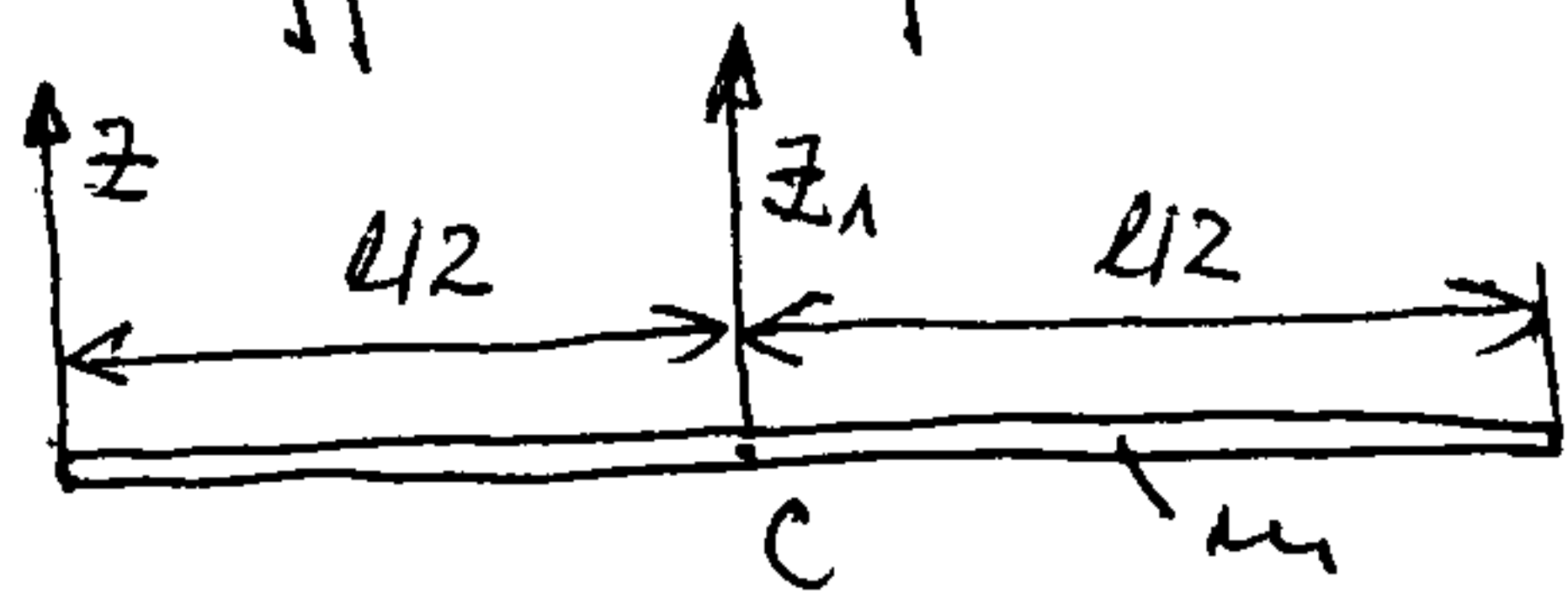

Analogno se izvodi da je

$$J_{xy} = J_{x_1 y_1} + m x_c y_c,$$

što predstavlja Hajjens-Štajnerov korekcijski za centrifugalne momente inercije.

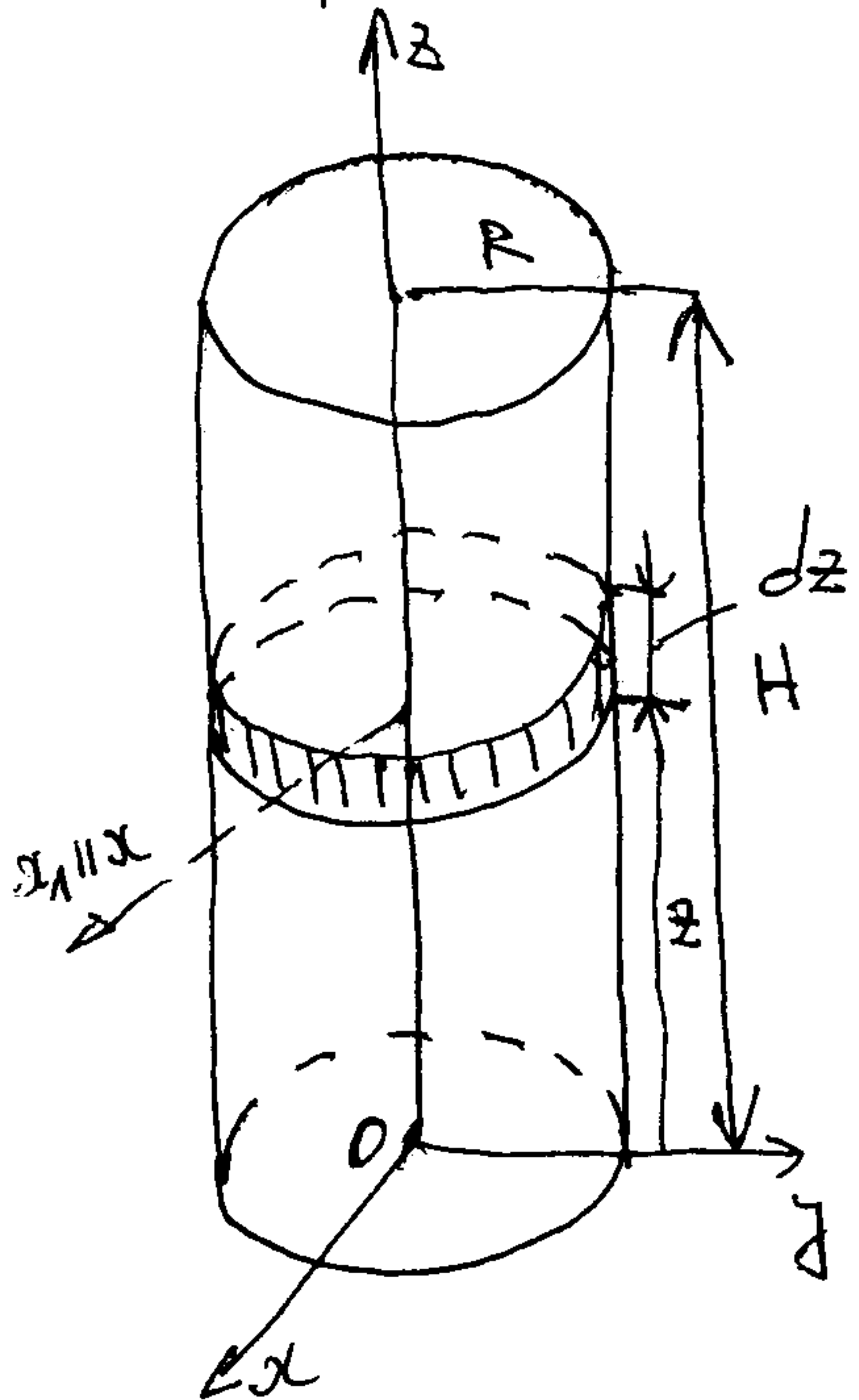
Pr. 1.

$$J_{z_1} = \frac{ml^2}{12}, \quad J_z = ?$$

$$J_z = J_{z_1} + m \left(\frac{l}{2}\right)^2 = \frac{ml^2}{3}$$

Pr. 2. Izračunati momente inercije homogenog pravog kružnog valjka, poluprečnika rade R , visine H i mase m , za koordinatni sistem $Oxyz$.

Izdijelimo valjak na tanke diske debljine dz .
Masa jednog diska je $dm = \rho dV = \rho R^2 \pi dz$, gdje je $\rho = \frac{m}{V} = \frac{m}{R^2 \pi H}$ pa je $dm = \frac{m}{H} dz$

$$dJ_z = J_z(dm) = \frac{dm R^2}{2} = \frac{m}{H} \frac{R^2}{2} dz$$

$$J_z = \int_0^H \frac{m R^2}{2H} dz = \frac{m R^2}{2}$$

$$dJ_x = J_x(dm) \stackrel{\text{H.Š.T.}}{=} J_{x_1}(dm) + dm \cdot z^2$$

$$dJ_x = \left(\frac{R^2}{4} + z^2\right) \frac{m}{H} dz, \quad \text{gdje } \frac{dm \cdot R^2}{4}$$

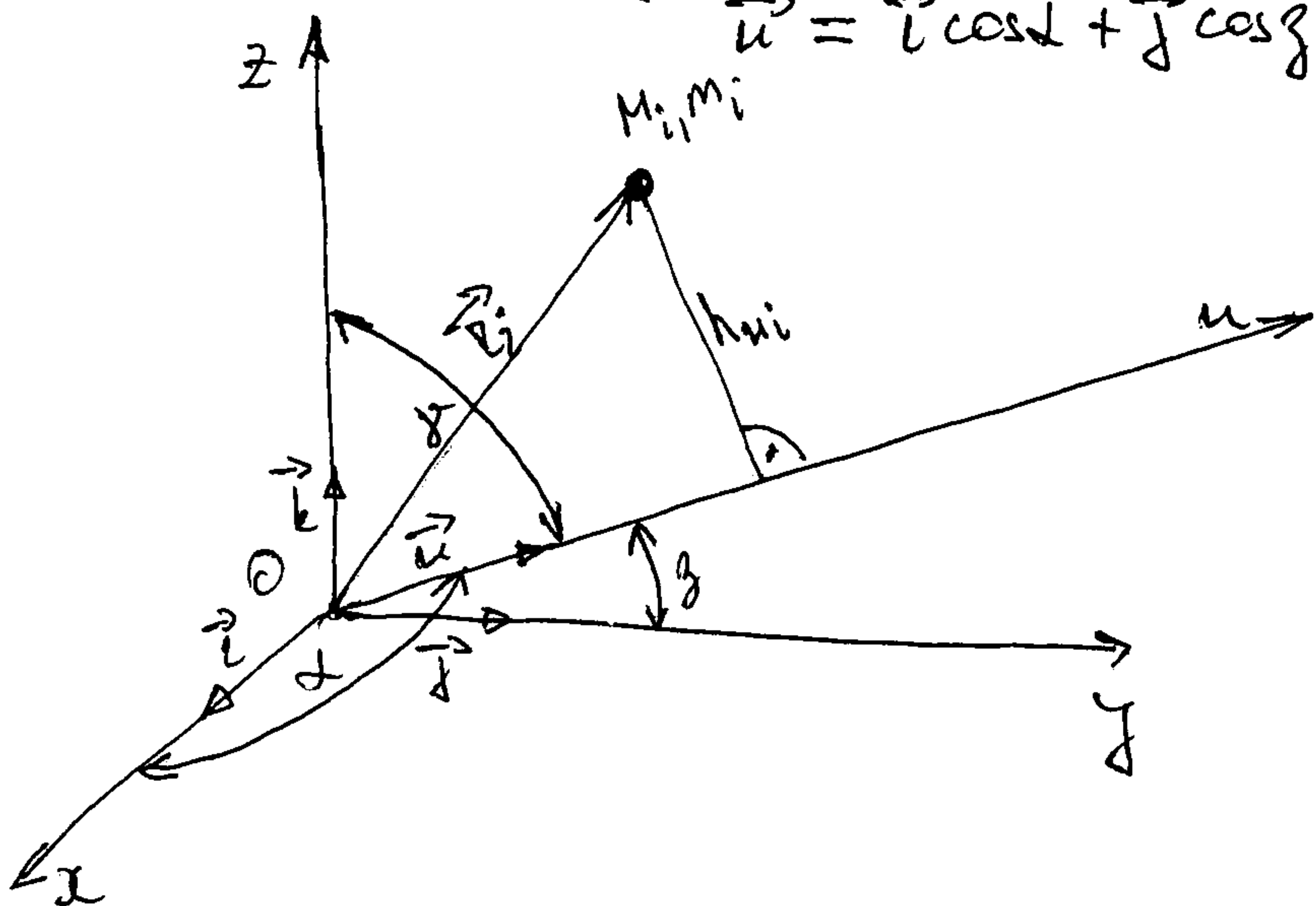
$$J_x = \frac{m}{H} \int_0^H \left(\frac{R^2}{4} + z^2\right) dz = m \left(\frac{R^2}{4} + \frac{H^2}{3}\right)$$

Zbog simetrije je $J_y = J_x$ i $J_{xy} = J_{xz} = J_{yz} = 0$

4.5. Moment inercije u odnosu na proizvoljni osi kroz neki točku.

Neka je u koordinatnom sistemu $Oxyz$ data osa ou čija je orijentacija u prostoru određena jediničnim vektorom

$$\vec{u} = \vec{i} \cos \alpha + \vec{j} \cos \beta + \vec{k} \cos \gamma$$

$$J_u = \sum M_i h_{ui}^2$$

$$h_{ui} = r_i \sin \alpha(\vec{u}, \vec{r}_i) = |\vec{u} \times \vec{r}_i|$$

Posto je

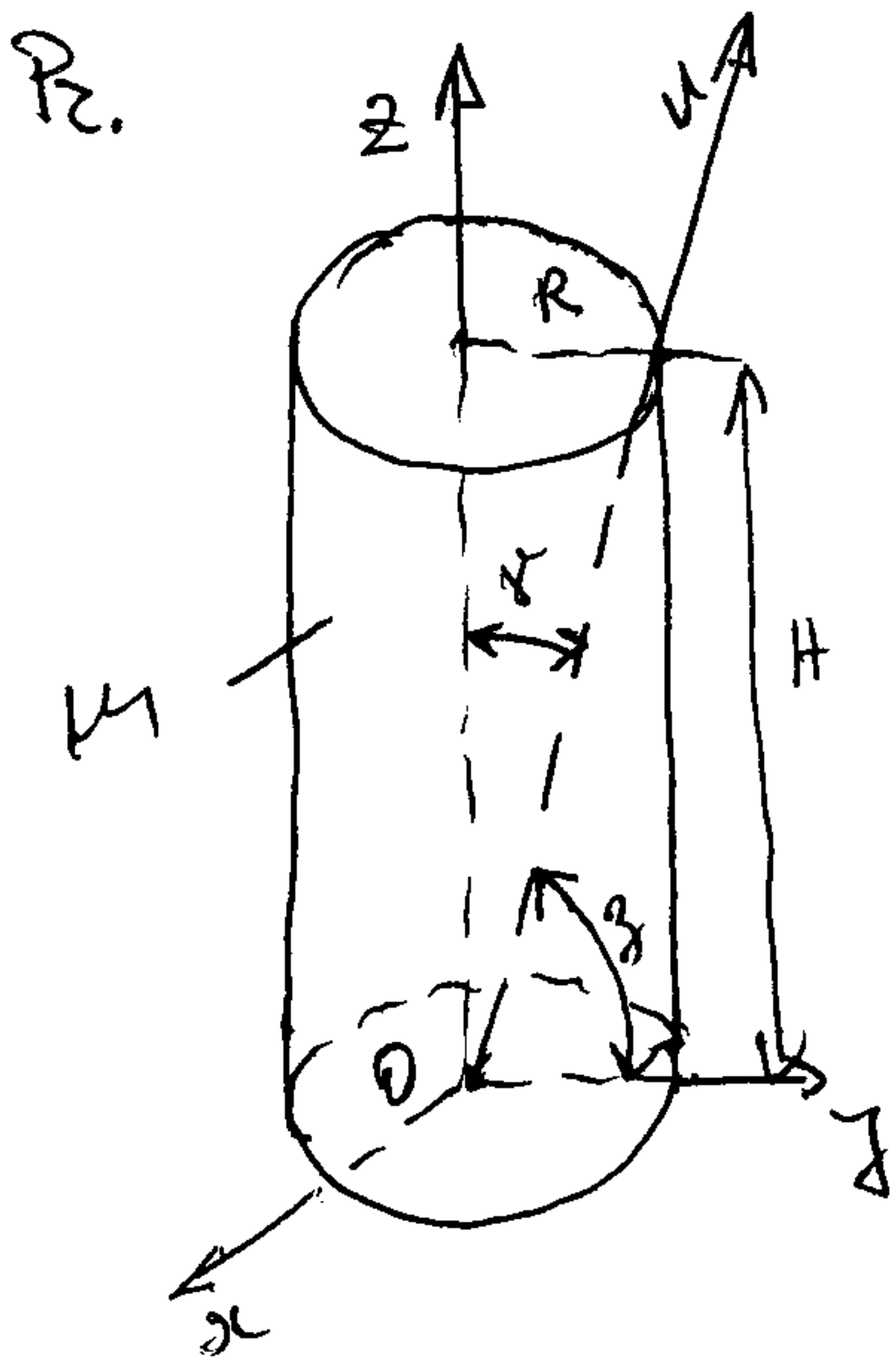
$$\vec{u} \times \vec{r}_i = \begin{vmatrix} \vec{i} & \vec{j} & \vec{k} \\ \cos\alpha & \cos\beta & \cos\gamma \\ x_i & y_i & z_i \end{vmatrix} = (z_i \cos\beta - y_i \cos\gamma) \vec{i} + (x_i \cos\gamma - z_i \cos\alpha) \vec{j} + (y_i \cos\alpha - x_i \cos\beta) \vec{k},$$

te je $h_{ui}^2 = (z_i \cos\beta - y_i \cos\gamma)^2 + (x_i \cos\gamma - z_i \cos\alpha)^2 + (y_i \cos\alpha - x_i \cos\beta)^2,$

pa postaje elementarni izraz, imajući u vidu definicije momenata inercije za dekartovog koordinatnog sistema, dobijemo

$$J_u = J_x \cos^2\alpha + J_y \cos^2\beta + J_z \cos^2\gamma - 2J_{xy} \cos\alpha \cos\beta - 2J_{xz} \cos\alpha \cos\gamma - 2J_{yz} \cos\beta \cos\gamma$$

Na ovaj način, znajući momente inercije za koordinatni sistem $Oxyz$ i položaj proizvoljne ose Ou ($\cos\alpha, \cos\beta, \cos\gamma$), možemo za nju odrediti moment inercije.

$$J_u = ?$$

$$\cos\alpha = 0, \cos\beta = \frac{R}{\sqrt{R^2 + H^2}}, \cos\gamma = \frac{H}{\sqrt{R^2 + H^2}}$$

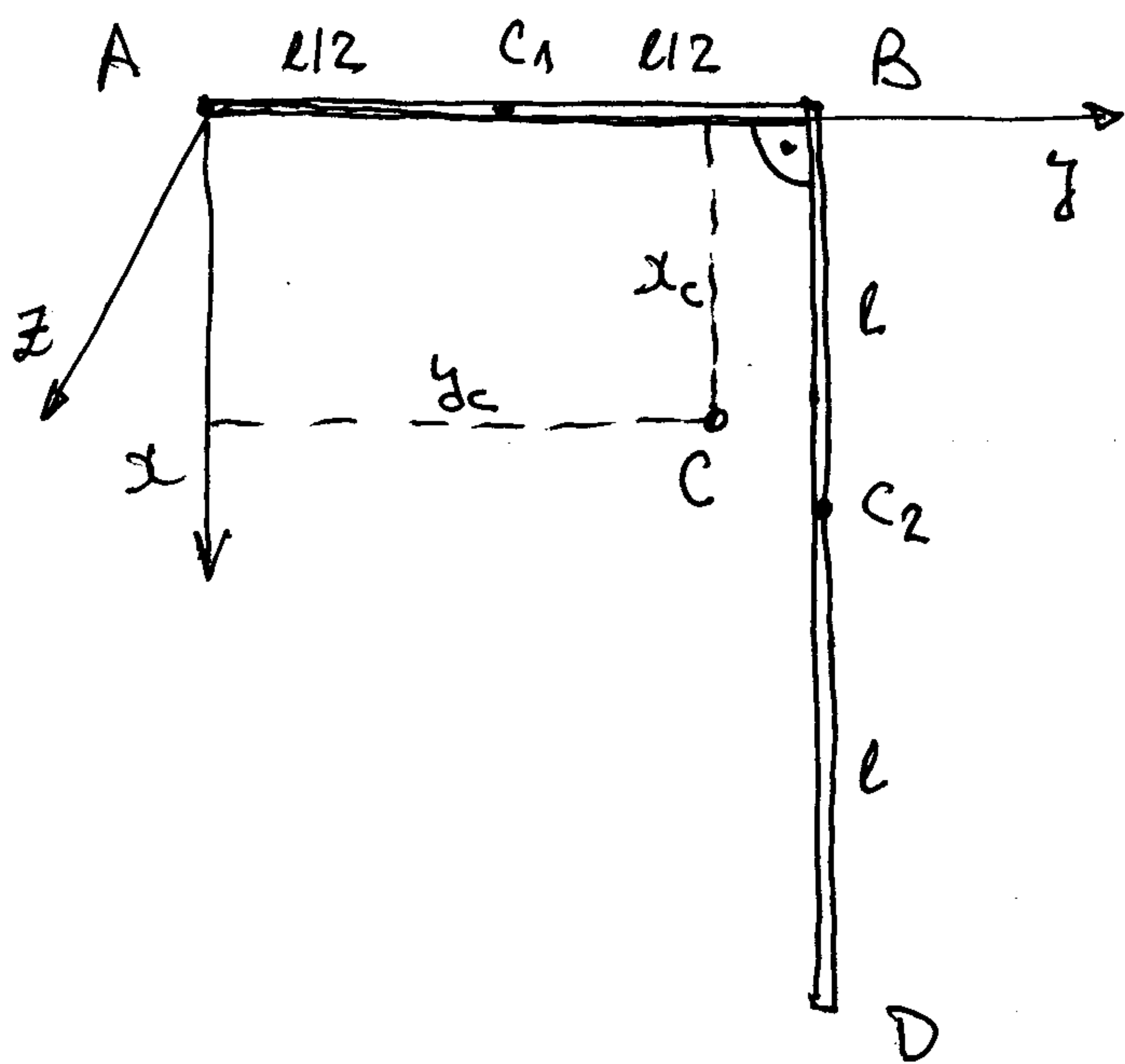
Na osnovu formule iz prethodnog odjeljka, bice

$$J_u = M \left(\frac{R^2}{4} + \frac{H^2}{3} \right) \frac{R^2}{R^2 + H^2} + \frac{M R^2}{2} \cdot \frac{H^2}{R^2 + H^2}$$

$$J_u = M \frac{R^2}{R^2 + H^2} \left(\frac{R^2}{4} + \frac{5}{6} H^2 \right)$$

1. Ugaonik ABD se sastoji od homogenog štapa AB, mase m i dužine l , i homogenog štapa BD, mase $2m$ i dužine $2l$, koji leže u horizontalnoj ravni. a) Odrediti položaj centra inercije ugaonika. b) Odrediti moment inercije ugaonika za osu koja prolazi kroz tačku A i upravna je na njegovu ravan. Koliki je poluprečnik inercije ugaonika za tu osu? c) Koliki je moment inercije ugaonika za centar m osu upravnu na njegovu ravan?

$$a) x_c = \frac{m_{AB} x_{c1} + m_{BD} x_{c2}}{m_{AB} + m_{BD}}$$

$$y_c = \frac{m_{AB} y_{c1} + m_{BD} y_{c2}}{m_{AB} + m_{BD}}$$

$$z_c = 0$$

$$m_{AB} = m, m_{BD} = 2m; x_{c1} = 0, x_{c2} = l,$$

$$y_{c1} = \frac{l}{2}, y_{c2} = l$$

$$\Rightarrow \boxed{x_c = \frac{2}{3}l, y_c = \frac{5}{6}l}$$

$$b) J_{Az} = J_{Az}^{(AB)} + J_{Az}^{(BD)}$$

Na osnovu Hajgens-Štajnerove teoreme je $J_{Az}^{(AB)} = J_{C1z}^{(AB)} + m_{AB} \cdot \overline{AC_1}^2$ i

$$J_{Az}^{(BD)} = J_{C2z}^{(BD)} + m_{BD} \cdot \overline{AC_2}^2$$

$$J_{C1z}^{(AB)} = m_{AB} \frac{l^2}{12}, J_{C2z}^{(BD)} = m_{BD} \frac{(2l)^2}{12} \quad (\text{više poznato iz prethodnjia})$$

$$\overline{AC_1} = \frac{l}{2}, \overline{AC_2}^2 = l^2 + l^2$$

$$\Rightarrow \boxed{J_{Az} = 5ml^2}$$

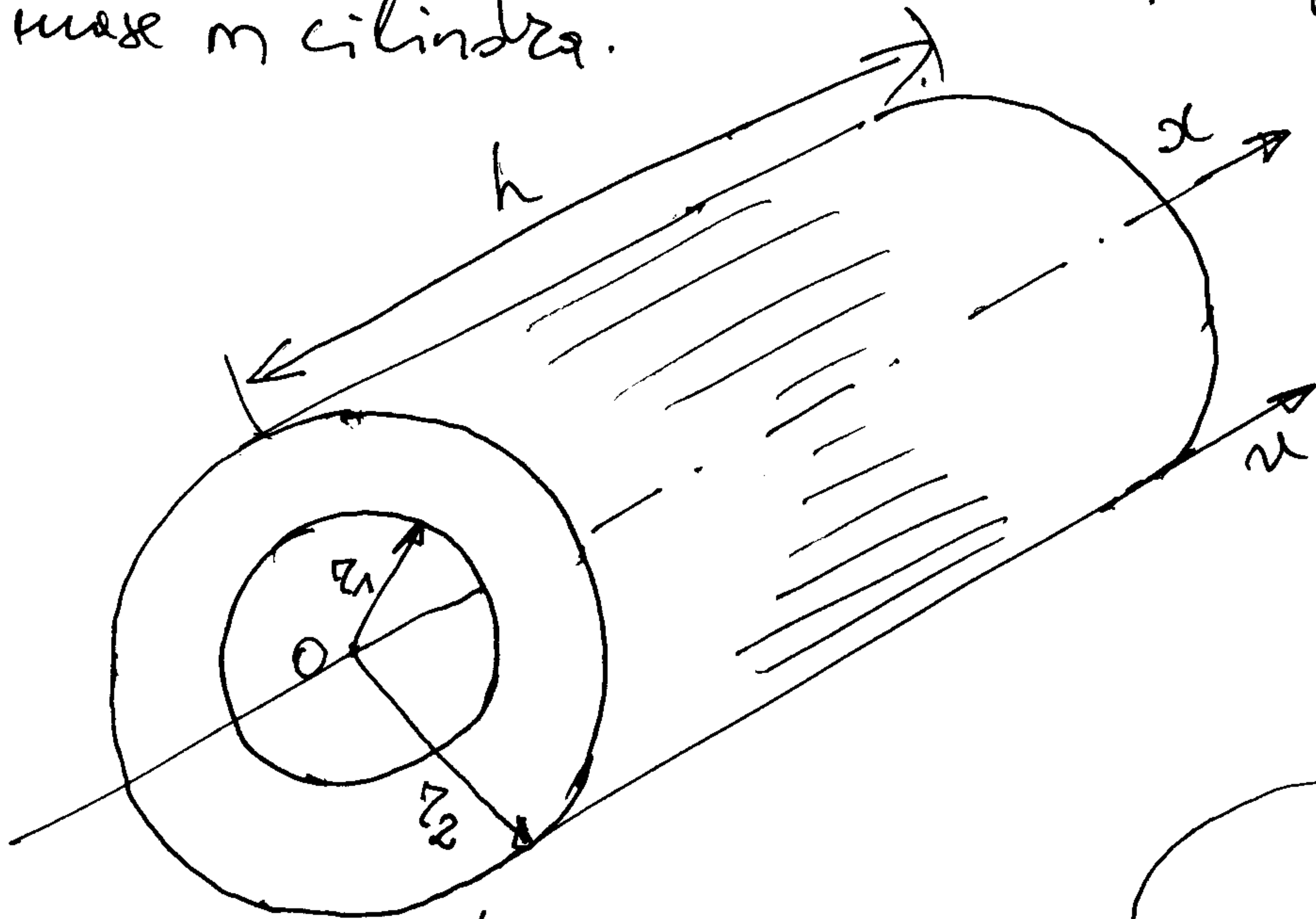
$$i_{Az} = \sqrt{\frac{J_{Az}}{m_{ABD}}} = l \sqrt{\frac{5}{3}}$$

c) Hajgens-Štajnerova kor. $\Rightarrow J_{Az} = J_{Cz} + (m_{ABD}) \overline{AC}^2$

$$\overline{AC}^2 = x_c^2 + y_c^2 = \frac{41}{36}l^2, \Rightarrow \boxed{J_{Cz} = \frac{19}{12}ml^2}$$

$m_{ABD} = 3m$

2. Izračunati momente inercije homogenog šupljeg cilindra za ose prikazane na slici i izraziti ih preko preseka površine S , teže ρ i prečnika mase m cilindra.

(vidi prethodnja)

- Moment inercije ^{homogenog} punog cilindra, mase m i poluprečnika osnove R , za uzdužnu os simetrije je $J_x = \frac{mR^2}{2}$, a teže je $m = \rho V = \rho R^2 \pi h$, h -visina cilindra, biće

$$J_x = \frac{\rho R^4 \pi h}{2}$$

Možemo smatrati da je šuplji cilindar nastao iz punog cilindra poluprečnika osnove r_2 , "vadenjem" punog koaksijalnog cilindra poluprečnika osnove r_1 .

$$\Rightarrow J_x^{\text{š.c.}} = J_x^{(2)} - J_x^{(1)}, \quad J_x^{(1)} = \frac{\rho r_1^4 \pi h}{2}, \quad J_x^{(2)} = \frac{\rho r_2^4 \pi h}{2}$$

$$J_x^{\text{š.c.}} = \frac{\pi \rho h}{2} (r_2^4 - r_1^4)$$

$$\rho = \frac{m}{V^{\text{š.c.}}} = \frac{m}{(r_2^2 - r_1^2) \pi h}$$

$$r_2^4 - r_1^4 = (r_2^2 - r_1^2)(r_2^2 + r_1^2)$$

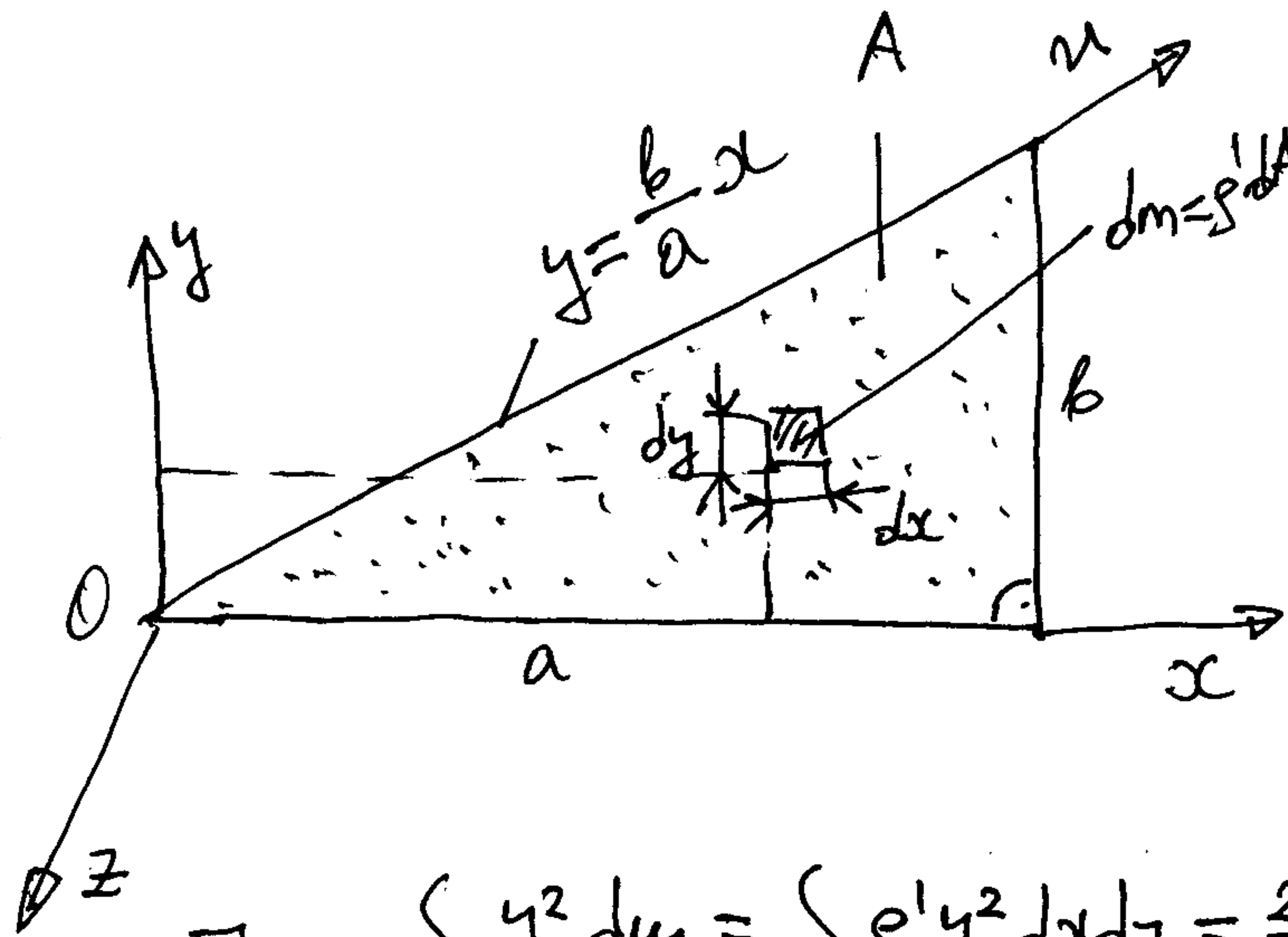
$$\Rightarrow J_x^{\text{š.c.}} = \frac{m}{2} (r_1^2 + r_2^2)$$

$$J_m^{\text{š.c.}} = J_x^{\text{š.c.}} + m r_2^2 = \frac{m}{2} (r_1^2 + 3r_2^2)$$

→ Hajgens-Štajnrova teorema

3. Odrediti momente inercije homogene tanke ploče u obliku pravoklog trougla kateta a i b za ose koordinatnog sistema $Oxyz$. Količi je moment inercije ploče za osu u koja prolazi kroz hipotenuzu trougla.

- elementarna masa dm površine $dA = dxdy$ je
 $dm = \rho' dxdy$, ρ' - površinska gustina

$\rho' = \frac{m}{A}$, $A = \frac{ab}{2}$

$\rho' = \frac{2m}{ab}$

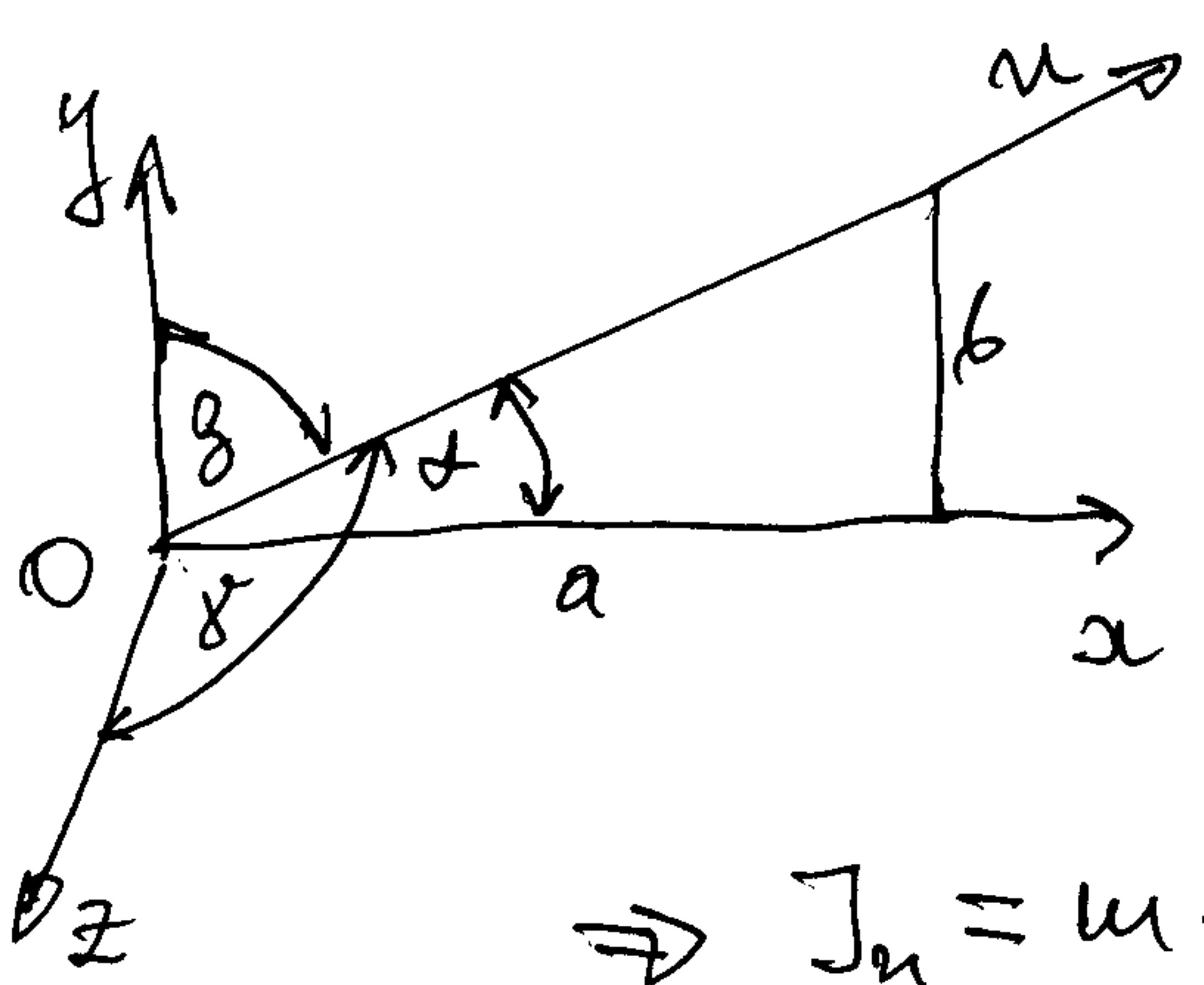
$$J_x = \int_{(m)} y^2 dm = \int_{(A)} \rho' y^2 dxdy = \frac{2m}{a \cdot b} \int_0^a \int_0^{\frac{b}{a}x} y^2 dy = \frac{mb^2}{6}$$

$$J_y = \int_{(m)} x^2 dm = \frac{2m}{a \cdot b} \int_0^a \int_0^{\frac{b}{a}x} x^2 dxdy = \frac{ma^2}{2}$$

Musa raspoređena u ravni $Oxy \Rightarrow J_z = J_x + J_y = m \left(\frac{a^2}{2} + \frac{b^2}{6} \right)$

$$J_{xz} = \int_{(m)} xz dm = 0, \quad J_{yz} = \int_{(m)} yz dm = 0$$

$$J_{xy} = \int_{(m)} xy dm = \frac{2m}{ab} \int_0^a \int_0^{\frac{b}{a}x} xy dxdy = \frac{m}{4} ab$$

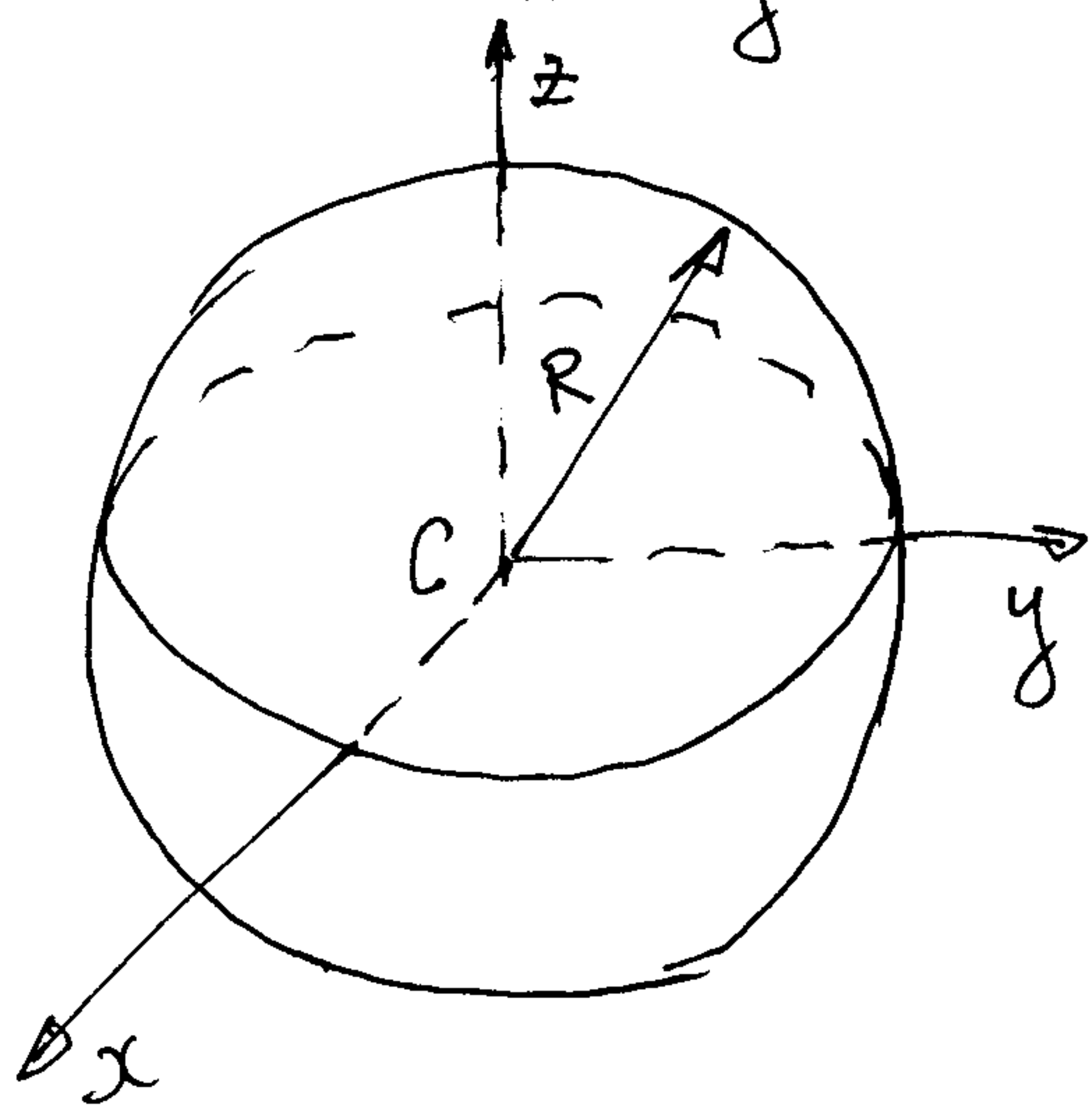

$$J_u = J_x \cos^2 \alpha + J_y \cos^2 \beta + J_z \cos^2 \gamma - 2J_{xy} \cos \alpha \cos \beta - 2J_{xz} \cos \alpha \cos \gamma - 2J_{yz} \cos \beta \cos \gamma \text{ (v. predavanja)}$$

$$\cos \alpha = \frac{a}{\sqrt{a^2+b^2}}, \quad \cos \beta = \frac{b}{\sqrt{a^2+b^2}}, \quad \gamma = \frac{\pi}{2} \rightarrow \cos \gamma = 0$$

$$\Rightarrow J_u = m \frac{3a^4 + b^4 + 5a^2b^2}{3(a^2 + b^2)}$$

4. Odrediti momente inercije homogene lopte, mase m i poluprečnika R , za ose centralnog koordinatnog sistema $Cxyz$.

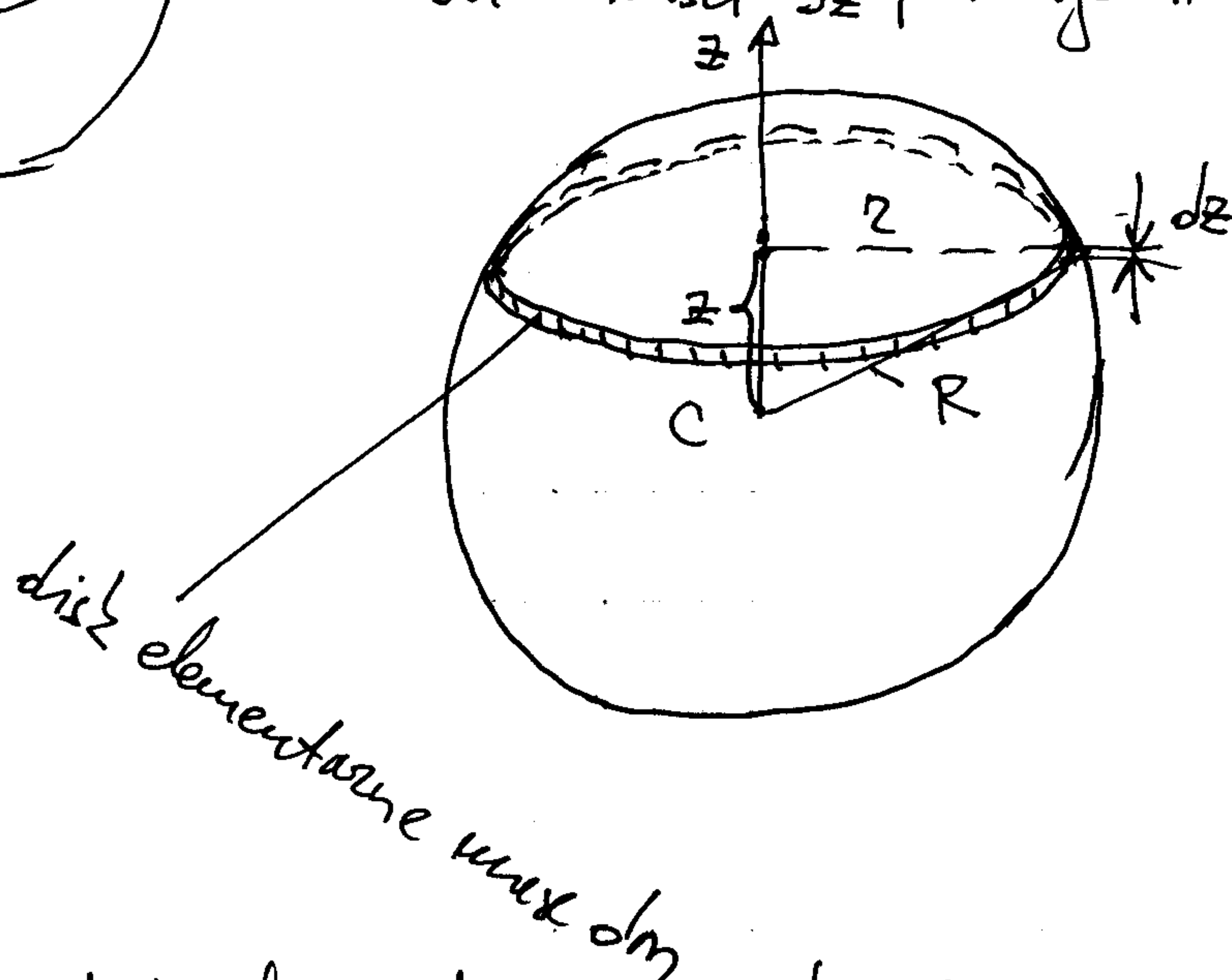

Zbog materijalne simetrije je

$J_{xy} = J_{xz} = J_{yz} = 0$ (tj. $Cxyz$ je sistem centralnih glavnih osa), a tožade i

$$J_x = J_y = J_z$$

Da binašli J_z primijenimo metod presjeka.

Primijenivši na disk elementarne mase dm izraz za moment inercije diska za centralnu osu upravnu na njegov ravan (v. predavanja) imamo da je

$$dJ_z = J_z(dm) = \frac{dm r^2}{2}$$

$$dm = \rho dV, \quad dV = r^2 \pi dz - \text{zapremina elementarnog diska}$$

$$\rho = \frac{m}{V}, \quad V = \frac{4}{3} R^3 \pi - \text{zapremina lopte}$$

$$dJ_z = \frac{3m}{8R^3} r^4 dz, \quad r^2 = R^2 - z^2$$

$$J_z = \int_{-R}^R \frac{3m}{8R^3} (R^2 - z^2) dz = \frac{3m}{8R^3} \int_{-R}^R (R^2 - z^2) dz = \frac{2}{5} m R^2$$